

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра української мови/ Кафедра англійської мови

Магістерська робота
освітньо-науковий рівень – магістр

на тему: **«СИНТАКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ
ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
АНГЛІЙСЬКОЮ»**

Виконала: студентка 2-го року навчання
Спеціальність: 035 Філологія
Спеціалізація: 035.041 Германські
мови та літератури (переклад включно)
Освітньо-наукова програма:
Мови (англійська й українська) та
комунікація

Олексієнко Карина Олександрівна

Керівник – Кобченко Н. В., доктор
філологічних наук, доцент

Рецензент _____ (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____ «_____» _____ 2023 р.

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ.....	9
1.1 Проблема адекватності перекладу художнього тексту.....	9
1.2 Перекладацькі трансформації як інструмент підвищення адекватності перекладу.....	16
1.3 Причини використання та різновиди синтаксичних трансформацій.....	21
1.4 Складнопідрядні речення в українській та англійській мові.....	26
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПЕРЕКЛАДУ ЕЛЕМЕНТАРНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ.....	34
2.1 Складнопідрядні речення розчленованої структури.....	34
2.1.1 Власне-детермінантні темпоральні (часові) речення.....	34
2.1.2 Власне-детермінантні кондиційні (умовні) речення.....	36
2.1.3 Власне-детермінантні каузальні (причинові) речення.....	38
2.1.4 Власне-детермінантні концесивні (допустові) речення.....	41
2.1.5 Власне-детермінантні фінальні (мети) речення.....	42
2.1.6 Власне-детермінантні компаративні (порівняльні) речення.....	44
2.1.7 Детермінантно-кореляційні супровідні речення.....	46
2.2 Складнопідрядні речення нерозчленованої структури.....	47
2.2.1 Власне-прислівні валентно-зумовлені з'ясувально-об'єктні речення.....	47
2.2.2 Власне-прислівні валентно-зумовлені компаративно-об'єктні речення.....	50
2.2.3 Власне-прислівні валентно-незумовлені квалітативні (міри і ступеня) речення.....	51
2.2.4 Власне-прислівні валентно-незумовлені присубстантивно- атрибутивні речення.....	52
2.2.5 Прислівно-кореляційні речення симетричної структури субстанційні.....	55

2.2.6	Прислівно-кореляційні речення симетричної структури (атрибутивні, адвербіальні).....	56
2.2.7	Прислівно-кореляційні речення симетричної структури адвербіально-атрибутивні.....	57
2.2.8	Прислівно-кореляційні речення несиметричної структури субстанційні.....	58
2.2.9	Прислівно-кореляційні речення несиметричної структури субстанційні атрибутивно-адвербіальні	60
2.3	Синкретичні складнопідрядні речення.....	62
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПЕРЕКЛАДУ НЕЕЛЕМЕНТАРНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ.....		66
3.1	Складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю.....	66
3.2	Складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю.....	68
3.3	Складнопідрядні речення з послідовною підрядністю.....	71
3.4	Складнопідрядні речення з супідрядністю та послідовною підрядністю.....	75
ВИСНОВКИ.....		77
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....		84
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ.....		90
АНОТАЦІЯ.....		91

ВСТУП

Однією з важливих галузей, яка досліджує принципи та методи перекладу, є галузь перекладознавства. Студії цієї галузі насамперед зосереджені на розумінні процесу перекладу та визначенні його основних аспектів, зокрема способів досягнення максимальної відповідності між оригінальним текстом та його відтворенням іншою мовою, тобто досягнення адекватності та еквівалентності перекладу. Однак на якість перекладу впливають також культурні, лінгвістичні та психологічні чинники. Тому для якісного перекладу перекладачі мають брати до уваги усі деталі та працювати над кожним окремим реченням, щоб передати правильні емоції та атмосферу, які містяться в тексті оригіналу. Для досягнення своїх цілей перекладачі вдаються до перекладацьких трансформацій, адже вони є обов'язковою частиною процесу перекладу, бо граматичні системи різних мов можуть відрізнятися, що спричиняє граматичні лакуни. Питання адаптації текстів різних стилів мови є актуальним в наш час і завжди привертало увагу науковців, адже адекватність перекладу досягається саме використанням трансформацій тексту вихідної мови у текст перекладу. Перекладачі текстів різних стилів часто вдаються до використання лексичних, синтаксичних, семантичних трансформацій, які не тільки передають зміст текстів, а й допомагають зберегти його особливості.

У нашому дослідженні особлива увага присвячена синтаксичним трансформаціям складнопідрядних речень під час перекладу художніх текстів з української мови англійською. Складнопідрядні речення мають складну синтаксичну будову, яка відрізняється в граматичних системах аналізованих мов. Тому перекладачі, які мають глибокі знання у синтаксисі обох мов та є креативними при виборі трансформацій, правильно вибираючи синтаксичні трансформації, не лише забезпечують точність перекладу, але також допомагають читачу краще сприймати текст, зберігають стиль та емоційну насиченість оригіналу.

Актуальність дослідження. Багато сучасних дослідників – М. Караневич, І. Сіняговська, Т. Журавель, Н. Хайдарі та ін. спрямовують свої праці саме на системне вивчення класифікацій синтаксичних трансформацій у різних видах текстів. Дослідження граматичних особливостей перекладу з української мови англійською, зокрема типологічної характеристики функціональних слів мов, типології морфологічних і синтаксичних систем, головних і другорядних членів речення, складносурядного та складнопідрядного речення порівнюваних мов також належить до актуальних лінгвістичних проблем, різноманітні теоретичні та практичні аспекти перекладу, зокрема техніки, стратегії та принципи перекладу з української мови англійською описано в посібнику-довіднику В. Карабана та Дж. Мейса. Проте все ще малодослідженою залишається тема перекладу художніх текстів з української англійською мовою. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що питання синтаксичних трансформацій складнопідрядних речень не було предметом окремого ґрунтовного аналізу у вітчизняному і зарубіжному мовознавстві. Наше дослідження зробить внесок у галузь перекладознавства, пропонуючи комплексний аналіз проблем і шляхів, пов'язаних із перекладом складних речень у художніх творах, а також дасть корисні результати, які допоможуть перекладачам краще зрозуміти трансформації складнопідрядних речень та використовувати конкретні структури для перекладу їх у своїй роботі. Його результати будуть корисні для перекладачів, які працюють з перекладом художньої літератури, а також можуть мати важливе значення для покращення якості перекладу та розвитку цієї галузі.

Метою наукового дослідження є з'ясування типів трансформацій складнопідрядних речень під час перекладу художнього тексту з української мови англійською.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) систематизувати стратегії художнього перекладу на рівні граматичної будови тексту;
- 2) узагальнити поняття ‘перекладацька трансформація’, виокремити найпоширеніші види синтаксичних трансформацій;

- 3) з'ясувати, які структурно-семантичні типи складнопідрядних речень зазнають трансформацій під час перекладу;
- 4) визначити моделі перекладу різних структурно-семантичних типів складнопідрядних речень;
- 5) схарактеризувати шляхи перекладу складнопідрядних речень української мови, структурні та семантичні відповідники яких відсутні в англійській мові.

Об'єктом дослідження: синтаксичні трансформації під час відтворення українських складнопідрядних речень засобами англійської мови.

Предмет дослідження: засоби англійської мови, якими відтворюють складнопідрядні речення української мови.

Завдання та мета роботи зумовлюють використання таких **методів дослідження:**

- 1) описовий метод використано для вивчення особливостей та стратегій художнього перекладу на рівні граматичної будови тексту. Він дозволяє досліджувати явища шляхом їх опису та систематизації, що дає можливість чітко та лаконічно відбити всі аспекти, які ми досліджуватимемо. Описовий метод дозволив нам детально схарактеризувати граматичну будову СПР української мови та їх переклад англійською;
- 2) метод узагальнення застосовано для генералізації поняття "перекладацька трансформація" та отримання визначення, яким ми послуговуємось в роботі, а також для виокремлення найпоширеніших видів синтаксичних трансформацій, адже його метою є виділення, інтерпретація та класифікація аналізованих одиниць. Також цей метод дозволив нам систематизувати та узагальнити отримані результати;
- 3) контрастивний метод використано для аналізу трансформацій, яких зазнають структурно-семантичні типи складнопідрядних речень під час перекладу. Його основна мета полягає в дослідженні структури мови в її подібностях і відмінностях, зокрема на основі порівняння різних мовних систем та їхньої взаємодії при перекладі. Контрастивний метод дозволяє виявити типи трансформацій та з'ясувати їх відмінності в межах різних

мовних систем. Його також застосовано для встановлення шляхів перекладу складнопідрядних речень української мови, структурні та семантичні відповідники яких відсутні в англійській мові, з метою з'ясування найбільш оптимальних способів перекладу;

- 4) метод кількісних підрахунків залучено з метою визначення моделей перекладу складнопідрядних речень різних структурно-семантичних типів. Застосування цього методу дозволило отримати кількісні оцінки частотності використання перекладацьких трансформацій та певних моделей перекладу, що є необхідним для аналізу та порівняння. Дослідження проведено на основі аналізу роману з метою зібрати достовірну та репрезентативну вибірку даних.

Джерелами фактичного матеріалу постають роман у новелах української письменниці Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки» та його переклад англійською мовою «Hardly ever or otherwise». Вибір саме цього роману зумовлений тим, що це твір сучасної української літератури, твір не був предметом окремого ґрунтовного дослідження в контексті перекладу, він відзначається актуальністю застосування сучасних мовних практик української та англійської мов, що підтверджується датою його перекладу. У 2012 році видавництво "Glagoslav Publications" у Великобританії здійснило переклад роману з української мови, автором англійського перекладу якого став Юрій Ткач. Слід зазначити, що Юрій Ткач - український видавець та перекладач, народився в родині українських емігрантів. Юрій Ткач наголошує, що його першою мовою є українська, незважаючи на те, що він народився в Австралії, але перекладач має високий рівень англійської мови, адже почав її вивчати з п'яти років. Під час збирання фактичного матеріалу застосовано типову (зональну) вибірку. Вона є найбільш релевантною, адже зоною дослідження постає один український роман та його переклад, і такий вид вибірки допоможе обрати одиниці для з'ясування типів трансформації складнопідрядних речень. Випадкова або механічна вибірка тут не будуть доречними.

Дослідження синтаксичних трансформацій складнопідрядних речень під час перекладу художніх текстів з української мови англійською має значення як

практичне, так і наукове. **З практичного погляду**, дослідження може допомогти у покращенні якості перекладу, адже з'ясування типів трансформацій дає змогу знаходити оптимальні способи передачі закладеної в тексті інформації та змісту у перекладі. Окрім цього, дослідження допомагає перекладачам та редакторам краще розуміти механізми перетворення складнопідрядних речень, що сприяє ефективнішому перекладові та редагуванню художніх текстів. Це особливо важливо в сучасному світі, де художня література стає все більш популярною та доступною для читачів у різних країнах світу. **З наукового погляду**, дослідження дає можливість краще зрозуміти особливості синтаксичної будови української та англійської мов, а також їх взаємодію під час перекладу. А це дає можливість вивчати механізми перетворення тексту з однієї мови на іншу, що є важливим аспектом лінгвістичної теорії та міжмовного порівняння.

Апробація. Результати дослідження оприлюднено на VII Всеукраїнській науковій конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Мовний простір сучасного світу», Національний університет "Києво-Могилянська академія", м. Київ, 26 травня 2023 р.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел фактичного матеріалу, анотації. У *вступі* розкрито актуальність теми дослідження, мету роботи, завдання, об'єкт та предмет, методи дослідження, вибір ілюстративного матеріалу, практичне та наукове значення роботи. У *першому розділі* розглянуто проблему адекватності перекладу та перекладацькі трансформації як інструмент підвищення цієї адекватності. У цьому розділі вивчено причини використання та різновиди синтаксичних трансформацій у процесі перекладу. У *другому розділі* досліджено шляхи перекладу елементарних складнопідрядних речень, а у *третьому* – шляхи перекладу неелементарних складнопідрядних речень. У кожному з розділів виявлено особливості перекладу складнопідрядних речень та проаналізовано різні синтаксичні трансформації, які були застосовані до окремого виду складнопідрядного речення. У *висновках* викладено підсумки розгляду фактів, спостережень, міркувань та результати, отримані під час дослідження.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ.

1.1 Проблема адекватності перекладу художнього тексту.

Художній текст як твір мистецтва має характерні риси, які безпосередньо впливають на процес перекладу та якість отриманого результату. Адже перекладацький процес зіштовхує різні культури, традиції та мови. Однією з основних властивостей художніх текстів є їх естетична мета – щоб читач отримав задоволення, а автор зміг виразити емоції та ідеї, які були закладені у твір. Інша особливість художнього тексту полягає у тому, що кожен твір має унікальну організацію мовних засобів, спрямованих на те, щоб справити бажаний ефект на читача. Це відрізняє художні тексти від інших типів текстів [10]. Тексти художньої літератури відрізняються від інших стилів не лише описом дійсності, але й характером та способом передачі інформації, адже вони мають образну форму та імпліцитний зміст.

В художній літературі міститься два типи інформації: об'єктивна та суб'єктивна. Об'єктивна – це те, як текст, який зумовлений стандартним використанням мови (мовною інформацією: стилем, лексикою та граматику; культурною (соціально-історичною) інформацією та інформацією з предметної області), сюжетом, композицією, тлом подій, впливає на читача твору. А суб'єктивна – це вплив тексту на читача, зумовлений особистим досвідом та уявою читача, і автор твору також є залученим до цього, тобто це передача внутрішнього стану автора чи ліричного героя, наприклад, у художніх творах ми можемо натрапити на авторські натяки [40; 54; 58].

Згідно з висловлюванням Т. Ніколаєвої, термін "переклад" тісно пов'язаний з такими поняттями, як "інтеграція етнокультур", "міжкультурна комунікація" та "діалог культур". Дослідниця стверджує, що художній переклад є одним з найкращих проявів міжлітературної та міжкультурної взаємодії, а також є

основною частиною національно-літературного процесу. Цей вид перекладу пов'язаний з естетичною функцією мови, оскільки у художньому творі відображаються естетичні та філософські погляди автора і його світогляд, а не лише певні події. Для того, щоб зробити вдалий переклад, перекладач повинен зробити все можливе, щоб компенсувати брак розуміння мови оригіналу читачем, проте при цьому не вносити навмисних змін у текст першотвору з метою зробити його більш зрозумілим та прийнятним для читачів іншомовної версії [33]. Переклад художньої літератури вимагає майстерності і тонкого почуття мови. Праця над перекладом художніх творів є напруженою і складною, особливої уваги до використання слів та їхнього відтворення, оскільки вони мають великий вплив на естетичну цінність оригінального твору. Перекладач повинен бути чутливим до нюансів мови та стилю автора, а також до того, як автор передає свої емоції та ідеї за допомогою мови. Перекладачі є митцями і мають захищати і свій індивідуальний стиль та погляди, які найчастіше відповідають стилю та манері письма авторів. Неможливо досягти ідеального перекладу художнього твору, під час роботи над перекладом перекладачі прагнуть якнайбільшої відповідності до оригінальних текстів, послуговуючись яскравими, виразними рисами за допомогою епітетів, метафор, порівнянь та інших тропів [9].

Термін "літературний (художній) переклад" зазвичай використовують для перекладу художніх текстів, таких як поезія та проза. Поширеною є думка, що літературний переклад вважають "вільним", натомість документальний переклад – "точним". Інформаційна потужність художніх текстів відрізняється від документальних текстів. Останні спрямовані на розумове, логічне сприйняття, тому для їх перекладу потрібні належні знання у відповідних галузях. Літературна творчість натомість звертається до як до розуму, так і до почуттів, її інформаційна потужність є необмеженою. Художній переклад є винятковим типом двомовної редакції художнього тексту, який потребує різних видів обробки, від порівняльного аналізу природних мов до обробки знань [54].

Різні дослідники по-різному підходять до трактування поняття "художнього перекладу". Як зазначає М. Тимочко, художній переклад посідає центральне

місце у царині перекладу. Літературні тексти складаються з великого, багатомовного та тисячолітнього корпусу, що відзначаються лінгвістичною та стилістичною різноманітністю, а також глибоко вкорінюються в культурі та контексті. Цей корпус текстів є ідеальною основою для розробки теорій перекладу [59]. Н. Гордієнко зазначає: “Художній переклад – це мистецтво, яке не може керуватися стандартним вирішенням проблем перекладу. При виконанні перекладу художнього твору перекладач повинен мислити образами і мати здібності для опису образу, використовуючи все різномаїття мовних засобів і прийомів, які є в арсеналі мови перекладу [10].”

У світлі іншого дослідження художній переклад є окремим видом перекладу, оскільки він стосується особливого виду текстів. Переклад художніх творів є результатом роботи перекладачів, і увага зосереджена на їхніх навичках. Однак, з історичних причин, увага літературних перекладів була спрямована на тексти, які відображають певні риси. Зокрема увага акцентується на мовній формі, взаємозалежності різних рівнів мовної організації, відокремленні від практичного контексту висловлювання та сприйнятті текстів як естетичних об'єктів та інтертекстуальних конструкцій [51].

Френсіс Р. Джонс наголошує на тому, що літературні перекладознавчі дослідження традиційно зосереджені на зв'язках вихідного та цільового тексту. Теоретичні дискусії сконцентровані на двох тісно пов'язаних питаннях: еквівалентності та комунікативній меті. Якщо звертатися до еквівалентності, то питання полягає в тому, чи зможуть перекладачі відтворити складну мережу стилістичних особливостей, які можна побачити в багатьох художніх текстах; а якщо до комунікативної мети – наскільки потрібно дотримуватись авторської інтерпретації, якщо порівнювати його зі створеним перекладом, який відповідає жанру та є зрозумілим для читачів. [53]. Кожен переклад відбиває особливості комунікативного процесу, оскільки його створюють в конкретному контексті з урахуванням авторських намірів та особливостей каналу комунікації та зворотного зв'язку, для певного адресата [47].

Тобто переклад художніх текстів посідає важливе місце серед інших форм перекладу, оскільки це високопрестижний вид перекладу, який здатний досягти

високої культурної значимості. Такий переклад є складним, багатограним явищем, що викликає інтерес дослідників та перекладачів. Для деяких дослідників набагато важливішим є передання художньої функції, а не мовної форми. Це означає творчий вибір з багатьох можливостей, що дає перекладачам той самий статус, що й автору тексту [53]. Переклад текстів є складним процесом через відмінності між мовними системами на різних рівнях: семантичному, синтаксичному та стилістичному. Кожна мова є унікальною, вона відображає культурну специфіку та світогляд народу, що робить процес перекладу ще більш вимогливим. Перекладачі мають обирати мовні одиниці, які передадуть не тільки поняттєве значення, але й конотативне, експресивне та національно-культурне [10].

При перетворенні художнього твору на іншу мову на перекладача покладене завдання забезпечити взаємодію та взаємовплив культур, до яких належать як оригінальний текст, так і переклад. Це взаємодія не обмежується лише мовними аспектами, а стосується всіх життєвих аспектів, що відображені у художньому творі. Художній переклад вимагає передачі національного колориту твору й збереження його унікальності, яка є властивою оригіналу [47, с. 164]. Під час перекладу художніх текстів можна виявити стилістичні та лексичні вподобання перекладачів, що відкривають їхнє ідеологічне ставлення та аспекти ідентичності. Художні тексти містять певні сигнали, які дозволяють читачам розуміти складний набір значень з них. Літературний переклад також взаємодіє з культурою, ґрунтується на віруваннях та самоідентифікації, аніж на особистому контакті. [53]. Кожне слово в мові походить з досвіду конкретного соціуму і відображає певний предмет або явище дійсності, а лексика мови відображає історію народу, його життєвий стиль, культура та традиції [10]. Художній переклад є необхідною складовою глобального культурного обміну, що визначає його динаміку та накладає відповідні обмеження на перекладачів, які діють у межах цього простору. С. Костер відзначає, що художній переклад є важливим чинником в глобальному культурному обміні, тому його дослідження є перспективним напрямком наукових досліджень [56]. Більше того переклад стилю важливий у контексті літератури з двох причин. По-перше, визначає

«культурний простір-час» письменника, по-друге, письменники можуть використовувати нестандартні стилі, щоб закодувати своє особисте ставлення до змісту тексту, виділити різних персонажів і/або структурувати текст.

Також відомо, що для досягнення високого рівня перекладу, перекладачі використовують спеціальні перекладацькі стратегії та механізми. Т. Казакова виокремлює типи стратегій художнього перекладу:

- стратегія-спостерігач (*observer-strategy*) полягає в обранні неупередженого підходу та байдужості до потенційного читача, часто застосовується перекладачами з метою нейтралізації стилістичних особливостей вихідного тексту, зокрема особистих уподобань автора;
- стратегія-прихильник (*adherent-strategy*) відображає консервативний підхід та збільшує вірогідність відтворення початкових словесних форм без змін, культурно-обумовлені слова (реалії) транслітеруються, а граматичні форми та структури, зокрема порядок слів, передаються без змін, іноді з порушенням мовних норм перекладу;
- стратегія-помічник (*helper-strategy*) – перекладач ставить на меті використовувати більше аналогів або описів замість транслітерацій, він прагне поліпшити синтаксис перекладеного тексту для зручності читача, іноді вилучаючи деякі одиниці або формулювання з тексту, які здаються незрозумілими або надто конкретними;
- стратегія-просвітитель (*enlightener-strategy*) – перекладач додає багато приміток та коментарів, враховуючи те, що читач не знайомий з певними термінами або не має бажання звертатися до додаткових джерел інформації [54, с. 2846-2847].

Інший дослідник, Т. Козак, наголошує на тому, що для отримання якісного художнього перекладу з відповідними еквівалентними засоби в мові перекладу, які передадуть не лише поняттєве значення, але й емоційний відтінок та експресивність, недостатньо знати дві мови і бути добре обізнаним з культурною складовою. Він ділить процес перекладу на чотири етапи перекладацької роботи. Де перший етап передбачає детальний аналіз оригіналу з метою зрозуміти його зміст, стиль та засоби. Перекладач повинен визначити основні конструктивні

елементи форми, що використовує автор для вираження своїх ідей. Важливим є також визначення місця твору в контексті літературного напрямку, вихідної літератури та творчості автора. Особливу увагу необхідно приділити місцю твору в культурі, традиціях та світогляді автора, щоб зрозуміти його конотації та експресивність. Загалом аналіз першоджерела на першому етапі допомагає перекладачеві зрозуміти весь спектр мовних засобів, використаних автором для вираження своїх ідей, що є ключовим для успішного перекладу. На другому етапі перекладач обирає еквівалентні засоби у мові перекладу та літературі для відтворення найважливіших рис оригіналу. Третій – полягає в об'єднанні ознак, що були виділені перекладачем у першоджерелі, та їх трансформації відповідно до особливостей літературної мови перекладу, а четвертий – перекладач проводить ретельний аналіз свого перекладу, спостерігає за реакцією читачів і вивчає власні помилки, щоб уникнути їх у майбутньому. Загалом четвертий етап дозволяє перекладачеві досягати вищого рівня майстерності та вдосконалити свої навички у перекладі [21, с. 222; 22].

Переклад – професія, яка виникла дуже давно. Різноманітність мов спричинила необхідність виконання цієї складної, але надзвичайно важливої роботи, яка сприяє комунікації та обміну духовними цінностями між народами. Переклад – це процес передачі змісту оригінального тексту іншою мовою, за допомогою створення нового тексту, що є еквівалентним у межах інформаційно-комунікаційної системи цільової мови. Основне завдання перекладу – забезпечувати ефективну міжмовну комунікацію, зробити так, щоб створений текст у цільовій мові міг виконувати всі функції оригіналу та відповідати йому за структурою та змістом [52].

Узагальнюючи, можна зазначити, що переклад має бути близьким до оригіналу, але не може бути ідентичним у деталях. Перекладач повинен шукати найбільш близькі еквіваленти для передачі форми й змісту оригіналу, та створювати між текстом перекладу та його читачем такий самий зв'язок, який існував між в оригінальному творі. Формальна еквівалентність полягає у прагненні перекладача відтворити повідомлення якомога ближче до форми й змісту оригіналу, передаючи максимально точно його загальну структуру й

окремі її складові елементи. У випадку динамічної еквівалентності перекладач ставить за мету створення між текстом перекладу та його читачем такого самого зв'язку, який існував між оригінальним текстом і його читачем – носієм мови" [21; 22]. Перекладацька еквівалентність, буквализм та перекладацька вільність не зводяться до проблеми вибору відповідної одиниці перекладу на певному мовному рівні, проте правильний підбір цієї одиниці у кожному конкретному випадку має вирішальне значення для якісного перекладу. Еквівалентність є необхідною умовою для якісного перекладу тексту, однак не кожен еквівалентний текст є адекватним. Адекватний переклад повинен відтворювати єдність змісту і форми оригіналу засобами іншої мови, з урахуванням змістової та прагматичної еквівалентності і без неприпустимих перекручень. Головним завданням перекладача є створення саме адекватного перекладу, і співвідношення еквівалентності та адекватності визначається вибором стратегії на основі мети перекладу, типу тексту та цільової аудиторії [21; 22].

Отже, переклад художніх творів є складним завданням, яке вимагає врахування багатьох аспектів, таких як культурні та історичні контексти, стилістика мови, інтенції автора та інші. Для досягнення успішного перекладу, перекладач повинен мати не лише високу майстерність мовного перекладу, а й глибокі знання культури та літератури обох мов. Перекладачі використовують різні стратегії та тактики, вони ділять свою роботу на етапи та приділяють увагу кожній деталі процесу перекладу. Підходи, що використовуються перекладачами, можуть бути різними залежно від контексту та мети перекладу. Але метою перекладачів є покращення якості відтворення оригіналу іншою мовою, при цьому не втрачаючи зрозумілості та точність інформації. Тому виконання якісного перекладу художнього твору вимагає від перекладача великого професійного досвіду та вмінь, які допоможуть передати зміст та ідеї автора у мові перекладу без спотворення.

1.2 Перекладацькі трансформації як інструмент підвищення адекватності перекладу: проблема класифікації.

Адекватність перекладу залишається важливим аспектом як для перекладачів, так і для науковців, оскільки перекладачі повинні розв'язувати складні завдання щодо відтворення відтінків сенсу та відчуттів між мовами. Інструментом, який допомагає під час процесу перекладу, є перекладацькі трансформації. Ці трансформації містять зміну граматичної структури, відтворення відтінків змісту, стилю, авторських задумів. Саме використання різних перекладацьких трансформацій може істотно впливати на переклад, зберігати культурні нюанси оригіналу та поліпшувати розуміння тексту для читачів іншомовної версії.

У процесі перекладу текст зазнає змін, які можуть бути класифіковані як міжмовні заміни з використанням формальних та функціональних відповідників, або як перекладацькі трансформації [31]. Головним завданням перекладача є досягнення еквівалентності оригіналу та перекладу в семантичному плані. Для цього він має використовувати різноманітні перекладацькі трансформації, оскільки кожна мова має свою особливу структуру, що потребує уважного аналізу та перетворень для досягнення відповідності між оригіналом та перекладом [55]. Як зазначає О. Михайленко, теорія перекладу запозичила термін "трансформація" з трансформаційної граматики Н. Хомського в рамках генеративної граматики. У генеративній граматиці було запроваджено поняття трансформацій, які складаються з трансформаційних правил, операцій та процедур. Потім ці поняття перейшли до теорії перекладу, де було виділено п'ять типів трансформацій: *пермутація* – це взаємна заміна компонентів, *вилучення* – видалення компонентів, *додавання* – додавання нових компонентів, *перестановка* – зміна місць компонентів, а *субституція* – заміна одних компонентів іншими. Здебільшого говорять про чотири типи, об'єднуючи пермутацію та перестановку. Насправді взаємна заміна компонентів полягає у їх взаємній перестановці в межах висловлення, тому пермутацію можна розглядати як частковий випадок перестановки [31].

У наукових перекладознавчих працях дослідники часто використовують термін "перекладацька трансформація", але вони не мають єдиного розуміння цього поняття. В статті І. Сіняговської висвітлено, що більшість перекладацьких прийомів базуються на трансформації (перетворенні) тексту. А в контексті перекладу, термін "трансформація" означає зміну формальних компонентів оригінального тексту зберігаючи інформацію, необхідну для розуміння кінцевим читачем, що в семантичному плані є інваріантом [42]. Т. Журавель та Н. Хайдарі стверджують, що перекладацькі прийоми гуртуються на трансформаціях, які використовують для перебудови вихідного тексту або заміни його складників з метою досягнення адекватності та еквівалентності в перекладі. Такі трансформації мають міжмовний характер і спрямовані на досягнення високої якості перекладу [14]. На думку В. Комісарова, перекладацькі або міжмовні перетворення можна використовувати для переходу від одиниць оригіналу до одиниць перекладу в певному значенні [23]. З іншого боку, Л. Бархударов стверджує, що перекладацькі перетворення – це різноманітні міжмовні зміни, які здійснено з метою досягнення еквівалентності або адекватності перекладу, незважаючи на відмінності у формальних та семантичних системах двох мов. До того ж він вважає, що переклад є процесом, який потребує дослідження, і звертає увагу на те, що термін "трансформація" використовується, коли йдеться про взаємовідношення між двома мовними одиницями, де одна є оригіналом, а інша створена на основі першої [3]. Трансформація – це процес зміни формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) складових вихідного тексту зі збереженням інформації, яка має бути переданою [31]. Загалом "перекладацька трансформація" – це процес зміни, перетворення, перебудови формальних та семантичних складників вихідного тексту з метою збереження інформації в перекладі, за допомогою різноманітних міжмовних змін, що забезпечують еквівалентність або адекватність перекладу, і під час цього процесу потрібно враховувати різницю між формальними та семантичними системами двох мов.

Також слід взяти до уваги те, що сьогодні немає універсальної класифікації перекладацьких трансформацій, оскільки кожен дослідник власним чином

визначає та групує їх відповідно до своїх дослідницьких результатів. Лінгвіст В. Комісаров класифікує перекладацькі трансформації на декілька видів. Серед них є *лексичні*, що містять транскрипцію, транслітерацію, калькулювання та заміну лексико-семантичних компонентів. Також належать до цієї класифікації *граматичні трансформації* – синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), граматичні заміни (форм слів, частин мови, членів речення), членування та об'єднання речень. Третім видом класифікації є *комплексні*, або *лексико-граматичні трансформації*, складовою є описовий переклад, антонімічний переклад та компенсація. Науковець зазначає, що ці трансформації використовують в комбінаціях [3; 23]. З ним погоджується Ю. Бегма і вказує, що в художньому перекладі є не просто окремі види трансформацій, а *комплексні трансформації*, які передбачають перетворення одиниць оригіналу на одиниці перекладу, такі як слова, словосполучення або речення. Ці трансформації можуть складатися з двох або більше простих перекладацьких трансформацій, наприклад, лексичних і граматичних. У художньому перекладі важливо використовувати комплексні трансформації, адже це дозволяє зберегти чіткість змісту оригінального твору [4].

Вчені А. Фітерман та Т. Левицька окреслюють три типи перекладацьких трансформацій: *граматичні*, *стилістичні* та *лексичні*. *Грамматичні трансформації* – це перестановки, опущення, додавання, перебудови та заміни пропозицій; *стилістичні* – синонімічні заміни, описовий переклад, компенсація та інші види заміни; *лексичні* – заміна, додавання, конкретизація і генералізація пропозицій [27]. Л. Латишев розрізняє шість типів перетворень: *лексичні*, *стилістичні*, *морфологічні*, *синтаксичні*, *семантичні* та *трансформації змішаного виду*, які характеризує відхиленням від міжмовних відповідностей. Серед них є заміна лексем на синоніми, трансформація стилістичного забарвлення слів, перетворення частин мови, зміна синтаксичних конструкцій, заміна деталей-ознак тощо. Також він згадує про трансформації змішаного виду: конверсію та антонімічний переклад [26]. У своїй статті Ю. Сіняговська виокремлює п'ять видів трансформацій, які використовують під час перекладу:

- 1) *морфологічні трансформації* полягають у заміні однієї частини мови іншою або декількома частинами мови;
- 2) *синтаксичні* – зміна синтаксичних функцій слів та словосполучень, коли необхідно перебудувати синтаксичну конструкцію, змінити один тип додаткової пропозиції на інший;
- 3) *семантичні* – здійснюються на основі різних причинно-наслідкових зв'язків між елементами описуваних ситуацій;
- 4) *лексичні* – відбуваються, коли об'єм значень лексичних одиниць мов, на які перекладають, не збігається із початковою мовою. Лексичні трансформації полягають у відхиленні від прямих словникових відповідностей.
- 5) *граматичні* – перетворення структури пропозиції під час перекладу, щоб відповідати нормам мови перекладу [42].

В. Лобода також розглядає питання класифікації перекладацьких трансформацій та зазначає, що термін "translation transformation" не можна побачити в зарубіжних дослідженнях. Проте деякі зарубіжні вчені пропонують прийоми, які можна використовувати під час перекладу. Наприклад, канадські лінгвісти Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне визначили сім основних процедур на трьох рівнях – лексичному, морфолого-синтаксичному і на рівні повідомлення. Американський лінгвіст М. Бейкер зосередився на проблемі лексичної та граматичної нееквівалентності та висвітлив стратегії її подолання [28]. Я. Рецкер розмежовує два типи трансформацій: *граматичні*, які передбачають заміну частин мови або членів речення, та *лексичні*, які містять конкретизацію, генералізацію, диференціацію значень, а також компенсацію втрат, що виникають у процесі перекладу [38]. Є ще одна класифікація, запропонована Т. Журавель та Н. Хайдарі, яка доповнює попередню класифікацію *синтаксичними трансформаціями*, які в подальшому поділяються на підвиди. Оскільки синтаксичний рівень мови є досить об'ємним, а синтаксичні зміни є невід'ємною частиною процесу перекладу, у нашому дослідженні ми використовуватимемо саме цю класифікацію трансформацій, яка на нашу думку є найбільш точною та вичерпною [14].

Окрім виокремлення класифікацій перекладацьких трансформацій, дослідники також називають потенційні причини використання цих трансформацій. Наприклад, однією з головних складнощів у ході перекладу є те, що не завжди можна віднайти мовні аналоги між мовою оригінального твору та мовою перекладу, такі як структурні та семантичні аналоги, або повні збіги семантичних значень слів, тому такі складнощі перекладачі вирішують за допомогою перекладацьких трансформацій [30]. Більше того несумісність між мовними одиницями мови оригіналу та мови перекладу спричинює проблеми, що виникають в ході перекладу (наприклад, труднощі лексичного, граматичного та стилістичного характеру), саме тому перекладачі використовують прийоми перекладацьких трансформацій або міжмовних замінів, які спрямовані на досягнення максимальної еквівалентності між текстом оригіналу та текстом перекладу [37]. Л. Латишев у своїй науковій праці визначає три основні причини використання перекладацьких трансформацій: 1) розходження в системах мов оригіналу та перекладу, наприклад, відсутність в одній з мов категорії, що є в іншій мові; 2) розходження норм мови в текстах оригіналу та перекладу, яке може призвести до порушення норм; 3) незбіг узусу в середовищі носіїв мов оригіналу та перекладу, де відображено мовні звички та традиції певного мовного колективу [26]. Під час виконання перекладу деяких термінів, жаргонних або сленгових слів, головне завдання перекладача полягає в тому, щоб мінімізувати зміни в семантичному, експресивному та емотивному значенні слова, зберігаючи при цьому його стилістичне забарвлення. І якщо стилістичне забарвлення має визначальне значення для оригінального тексту, то воно так само важливе в перекладі, оскільки може відобразити характер чи сюжет.

На думку А. Уманець, використання трансформацій є часто найкращим, а іноді єдиним, способом передачі семантичних, структурних та стилістичних особливостей фрагментів тексту [44]. У перекладі зіткнення змісту і норми можна подолати за допомогою перекладацьких трансформацій, які забезпечують більшу еквівалентність, ніж проста відповідність між мовними одиницями. Як зазначають ..., головною метою перекладу є передача комунікативного змісту відправника мовного твору, де точність перекладу повинна визначатися

функціональною тотожністю, а не точною відповідністю між мовними одиницями [1]. М. Караневич наголошує, щоб забезпечити адекватність перекладу та досягнути еквівалентності між оригінальним та перекладеним текстами, перекладачі застосовують прагматично зумовлені лексико-семантичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації. Це дозволяє нейтралізувати різницю в лінгвоетнокультурній комунікативній ситуації, залежно від комунікативного фокусу висловлювання. До того ж перекладачі враховують відмінності в уживанні вихідної та цільової мов, щоб максимально наблизити комунікативні ефекти оригінального та перекладеного текстів, дотримуючись чи недотримуючись мовних та мовленнєвих норм, що залежить від відповідної комунікативної ситуації [19]. Під час перекладу необхідно балансувати у уживанні трансформацій, щоб уникнути занадто радикальних відхилень від оригіналу або недостатньої кількості змін, які можуть спотворити зміст тексту, тому, щоб забезпечити якісний переклад, перекладач повинен використовувати адекватну кількість перекладацьких трансформацій, що є ключовою характеристикою успішного перекладу [46, с. 32].

Узагальнюючи, перекладацькі трансформації використовують з метою подолання труднощів, що виникають під час перекладу, пов'язаних з несумісністю між мовними одиницями мови оригіналу та мови перекладу. Одним з головних завдань перекладача є збереження семантичного, структурного та стилістичного забарвлення оригінального тексту, а використання перекладацьких трансформацій є часто єдиним способом досягнення цієї мети. Після дослідження причин застосування перекладацьких трансформацій можна стверджувати, що вони є невід'ємним засобом досягнення максимальної еквівалентності між оригінальним текстом та його перекладом.

1.3 Причини використання та різновиди синтаксичних трансформацій.

У процесі перекладу художньої літератури необхідно виконувати синтаксичні трансформації, що є важливим складником успішного перекладу. Оскільки цей жанр тексту має свої особливості та відмінності від інших

літературних жанрів, перекладач повинен мати розуміння того, які синтаксичні трансформації можуть зберегти авторський стиль та естетичну цінність тексту. На думку О. Михайленка, у перекладі з української англійською мовою синтаксичні трансформації є доволі випадковими: перекладач вносить зміни в синтаксичні структури оригіналу, керуючись контекстом, комунікативною метою та іншими чинниками в кожному конкретному випадку. Такі трансформації часто є результатом індивідуального вибору перекладача і залежать від стилістичних особливостей та комунікативної інтенції оригінального тексту [32].

Коли під час перекладу постає завдання максимально точно відтворити формальні характеристики оригінального тексту, перекладач повинен перенести усі засоби виразності з оригінального тексту безпосередньо в переклад. Одним з важливих місій в сучасній науці перекладу є аналіз проблеми та розробка стратегії розв'язання синтаксичної еквівалентності, пов'язаних із збереженням стилю письменника. Як показує Глуцька, синтаксичні перекладацькі трансформації, взаємодіють між собою, змінюючи початковий текст і компенсуючи частково втрати інформації, і мають на меті передачу початкової інформації у формах, що прийнятні для перекладацької мови та культурної традиції [8].

Однією з причин використання синтаксичних трансформацій є забезпечення правильної передачі інформації з однієї мови до відповідних синтаксичних форм іншої мови, тобто відбувається заміна синтаксичної конструкції одного типу на інший для забезпечення ефективної її передачі в перекладі [26; 11]. А що стосується проблеми досягнення адекватності та еквівалентності у перекладі, С. Логінова та І. Лопата зазначають, що потрібно вміти аналізувати синтаксичну структуру речень, виявляти граматичні труднощі та формувати речення у перекладі, що відповідають нормам мови та жанру тексту [29]. О. Михайленко вказує, що використання синтаксичних заміन у перекладах допомагає забезпечити мовну економію. Заміна складнопідрядних речень більш простими конструкціями сприяє спрощенню тексту [32]. Також нам імпонує думка А. Ковальчук, що пише, про зміну синтаксичних слів і словосполучень, яка є

основою синтаксичних перекладацьких трансформацій. Бо переклад будь-якого речення може бути ускладненим через його суб'єктивність та можливість різних авторських трактувань, що можуть впливати на його інтерпретацію. Оскільки речення є найбільш складною одиницею мови, з погляду формальних та семантичних характеристик, у ході перекладу воно вимагає перебудову синтаксичної конструкції з одного типу на інший [20].

Є й інші причини, які призводять до застосування синтаксичних трансформацій під час виконання перекладу. Зокрема серед таких причин О. Івашкова та Т. Крилова відзначають різницю у системах вихідної та цільової мов, розбіжності між нормами двох мов, а також відмінності в узусі двох мов [17]. Т. Журавель робить акцент на тому, що застосування перекладацьких трансформацій під час перекладу з української на англійську зумовлено і різницею між цими двома мовами: англійська мова є аналітичною, тоді як українська – синтетична. Тобто різниці у синтаксисі обох мов, а також проблема адекватності та еквівалентності перекладу безпосередньо пов'язана з використанням синтаксичних трансформацій [13].

А. Костенко встановлює, що головні причини, які вимагають застосування синтаксичних трансформацій у перекладі, полягають у: відсутності аналогічного граматичного явища в українській мові, несумісності стилістичного характеру граматичних відмінностей між українською та англійською мовами, необхідності передачі комунікативного змісту речення, формальній неясності семантичних компонентів словосполучення та їх зайвому нагромадженні [25].

Л. Бархударов зауважує, що будь-які зміни в синтаксичній структурі перекладу порівняно з оригіналом можуть бути розглянуті як перекладацькі синтаксичні трансформації, якщо при цьому зберігається глибинна структура речення [3]. У своїй праці "Використання синтаксичних трансформацій для досягнення еквівалентності перекладу" О. Волченко та В. Нікішина описують, що синтаксичні трансформації є ефективним способом передачі інформації вихідної мови у відповідні синтаксичні форми мови перекладу. Ці трансформації полягають у зміні синтаксичних функцій слів та словосполучень, що дозволяє передати інформацію у коректних формах для цільової мови [7].

Синтаксичні трансформації – важливе поняття у лінгвістиці, яке дозволяє змінювати структуру речень, не змінюючи при цьому їх семантичний зміст. Проте класифікація синтаксичних трансформацій залишається предметом дискусій серед дослідників. Кожен вчений запропонував свою класифікацію, засновану на власних знаннях та дослідженнях. Тому опис різних підходів та трактувань поняття "синтаксична трансформація" є важливим завданням у цьому дослідженні.

Наприклад, один з підходів до класифікації синтаксичних трансформацій полягає у розрізненні п'яти видів трансформацій, які виділяють Т. Крилова та О. Івашкова, такої ж класифікації дотримується О. Ткаченко, а саме:

- *нульова трансформація*, що передбачає збереження мовних елементів та їхнього місця в реченні;
- *перестановка*, яка полягає у зміні порядку складових компонентів речення під час перекладу з;
- *заміна* – передбачає заміну лексико-граматичних елементів речення та синтаксичних зв'язків у реченні в процесі перекладу;
- *додавання*, яке відновлює інформацію, що міститься в реченні, але насправді відсутня в ньому, з метою отримання або імплікації підтексту з глибинної в поверхневу структуру речення згідно з вимогами мови перекладу;
- *вилучення*, яке полягає у вилученні мовних компонентів, що є структурно надмірними [17; 43].

С. Логовінова та І. Лопата запропонували власну класифікацію синтаксичних трансформацій, доповнивши її змінами в актуальному членуванні речень при художньому перекладі:

- *зміна складу членів речення* (пов'язана зі зміною головних членів речення, особливо підмета);
- *заміна простого речення складним*;
- *заміна складного речення простим*;
- *членування речень*, при якому одне початкове речення (частіше складне і рідше просте), перетворюється в два (і більше);

- *об'єднання речень*, полягає в перетворенні двох (чи більше) самостійних речень в одне;
- *заміна двоскладового речення односкладовим*;
- *заміна типу синтаксичного зв'язку* [29].

О. Волченко та В. Нікішина виокремлюють три види синтаксичних трансформацій: *синтаксичне уподібнення*, *перестановку* та *синтаксичну заміну*. Вони не вважають додавання та опущення окремими синтаксичними трансформаціями, оскільки вони не мають самостійного характеру і є вторинними під час використання основних синтаксичних трансформацій. *Синтаксичне уподібнення* полягає в перетворенні синтаксичної структури вихідної мови на аналогічну структуру цільової мови, вперекладі спостерігається існування паралельних конструкцій. *Перестановка*, зі свого боку, означає заміну розташування мовних одиниць у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу і може бути інверсійною (підмет та присудок міняються місцями в реченні перекладу) або частково інверсійною (збереження прямого порядку головних членів речення зі зміною місця розташування другорядних членів). *Синтаксична заміна* – заміні можуть піддаватися члени речення, типи синтаксичного зв'язку, дослідник розділяє її на підвиди: 1) членування або заміна простого речення в оригіналі на складне в перекладі; 2) об'єднання речень або заміна двох речень оригіналу одним реченням мовою перекладу; 3) зміна типу зв'язку між реченнями або частинами речення в оригіналі та перекладі; 4) заміна англійського підмета українським додатком; 5) заміна пасивної конструкції на активну та навпаки [7].

Класифікація Т. Журавель є подібною до класифікації О. Волченка, всі види синтаксичних трансформацій у процесі перекладу дослідниця ділить на чотири типи: нульову трансформацію, перестановку, заміну і трансформації синтаксичних конструкцій.

- *Нульова трансформація (синтаксичне уподібнення, дослівний переклад)* – при перекладі зберігається синтаксична структура оригіналу в мові, що можливо в тому випадку, коли в обох мовах є паралельні синтаксичні структури.

- *Перестановка* – заміна розташування мовних одиниць у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу, зазвичай застосовується до слів, словосполучень, частин складних речень та самостійних речень в тексті.
- *Заміна* – замінюються форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку, а також цілі конструкції під час перекладу, та найбільш поширеним видом перекладацької трансформації.
- *Трансформації синтаксичних конструкцій* – застосовуються при перекладі простих та складних речень: заміна простого речення складним, заміна складного речення простим, об'єднання речень та членування речень.

На цю ж класифікацію спирається і А. Ковальчук. На нашу думку, ця класифікація є найбільш точною і вичерпною, тому ми використовуватимемо її у подальшому аналізі практичного матеріалу нашого дослідження [13; 20].

Синтаксичні трансформації є важливим елементом перекладу художньої літератури, які допомагають перекладачам передавати інформацію з однієї мови до іншої шляхом заміни синтаксичної конструкції одного типу на інший. Перекладач повинен розуміти особливості жанру та культурні особливості мови як мови оригіналу, так і мови перекладу. Застосування синтаксичних трансформацій особливо важливе під час перекладу між мовами з різними синтаксичними системами, наприклад, з української англійською. Різні підходи до класифікації синтаксичних трансформацій відображають складність завдань перекладу та різноманітність способів їх вирішення, проте, використовуючи різні види синтаксичних трансформацій, дуже важливо дотримуватись принципу збереження семантичного змісту речення.

1.4 Складнопідрядні речення в українській та англійській мовах.

У художніх творах складнопідрядні речення є надзвичайно важливими засобами, які дозволяють автору створювати складні, багатогранні конструкції, які зацікавлюють та справляють враження на читача. Такі речення можуть виконувати різноманітні функції в тексті, допомагають зобразити настрій персонажів, показати їхні внутрішні стани, описати події та дії, які відбуваються

у творі. Водночас важливо зберігати рівновагу у використанні складнопідрядних речень, оскільки надто багато таких конструкцій може зробити текст незрозумілим та важким для сприйняття. Тому складнопідрядні речення є важливим інструментом для створення змістовного та глибокого тексту, але потребують обережного застосування у літературних творах.

Складнопідрядне речення має певні ізоморфні ознаки, які можуть виявлятися у різних мовах. Серед цих ознак І.Корунець називає:

- 1) поліпредикативний характер складного речення;
- 2) підпорядкований спосіб приєднання підрядних речень до головного речення;
- 3) складнопідрядне речення може складатися з однорідних речень або речень, що залежать одне від одного, і приєднані до головного речення або до один одного синдетичним або асиндетичним способом;
- 4) наявність синтетичних засобів з'єднання, тобто сполучники, займенники, прислівники та підпорядковувані сполучні слова;
- 5) можливість вираження логіко-граматичних відносин всередині складного речення за допомогою з'єднувачів, таких як присудкові, об'єктні, атрибутивні та різні прислівникові відношення, виражені у відповідних реченнях, які можуть стояти до або після головного речення [24].

Згідно з *формальним поділом*, І. Вихованець складнопідрядні речення поділяє на два класи за кількістю предикативних частин: *формально елементарні*, що складаються з двох таких частин, та *формально неелементарні*, які містять три або більше предикативні частини, такого ж погляду дотримається і А. Загнітко. Із семантичного погляду складнопідрядні речення можна розділити на дві категорії: *семантично елементарні*, які містять дві предикативні частини, кожна з яких містить одну пропозицію, і *семантично неелементарні*, де є три або більше предикативних частин і відповідно пропозицій. Складнопідрядні речення можна поділити на дві категорії залежно від рівня експресивності: *окличні* та *неокличні*. Залежно від комунікативної мети, складнопідрядні речення можуть бути *розповідними, питальними, спонукальними, бажальними* та іншими типами [5; 15].

В українському мовознавстві є традиційний поділ складних речень на складносурядні, складнопідрядні та безсполучникові [12; 15; 49]. А в англійській мові тільки на складносурядні та складнопідрядні, тому що безсполучникові окремо не розглядають, адже їх розглядають в межах складнопідрядних та складносурядних, і там виокремлюють сполучникове приєднання предикативних частин і безсполучникове приєднання предикативних частин [2; 34; 57].

В українській мові І. Вихованець також не виокремлює безсполучникових речень, він їх зараховує до складносурядних або складнопідрядних речень. Існують три типи сполучникових складнопідрядних речень, а саме: а) з асемантичними сполучниками; б) з семантичними сполучниками; в) зі сполучними словами (невласне-сполучниками) [5]. Зауважимо, що запропонований І. Вихованцем підхід є відомим, але не став поширеним, адже як в шкільному, так і в університетському вивченні синтаксису використовують поділ на складносурядні, складнопідрядні та безсполучникові, як і більшість дослідників у своїх працях під час опису складнопідрядного речення дотримуються саме такого поділу, наприклад, А. Загнітко, В. Ожоган, Р. Христіанінова, К. Шульжук [15; 36; 45; 49].

В англійській граматиці послуговуються класифікацією, що передбачає поділ підрядних частин на додаткові речення (*complement clause*), відносні речення (*relative clause*) та прислівникові речення (*adverbial clause*):

- *додаткові речення (complement clause)* – ці речення традиційно називають "іменними підрядними реченнями" (*noun clauses*), оскільки вони можуть бути в позиціях щодо головного речення, які можна замінити звичайними іменними фразами. Вони модифікують дієслова або іменники, можуть функціонувати як підмет або додаток у реченні та мають сполучне слово "that" або не мають взагалі.

- *відносні речення (relative clause)*, їх також називають "прикметниковими підрядними реченнями" (*adjective clauses*), зазвичай такі підрядні речення стоять після головного, модифікують іменники та мають сполучне слово, яке починається з *WH-*, відрізняються від попередніх речень тим, що без питального

слова у них відсутній підмет або додаток, що також є у реченнях з "that" та без сполучного слова.

- *прислівникові речення (adverbial clause)* модифікують усе речення, їхня інша властивість полягає в тому, що вони є необов'язковими складниками в реченнях. Традиційно їх класифікують за значенням, наприклад, обставинні підрядні речення причини (*reason*), часу (*time*), допусту (*concession*), способу (*manner*) або умови (*condition*) [57].

В українському мовознавстві представлені різні класифікації складнопідрядних речень:

1. *Логіко-граматична класифікація складнопідрядних речень*, яка ґрунтується на функційній відповідності між підрядною частиною та членом простого речення, на яку спирається в своєму посібнику І. Корунець, і яка є традиційною для англійської та української мови:

- Субстантивно-номінативні (substantive-nominal): а) підметові підрядні речення (subject subordinate clauses); б) присудкові підрядні речення (predicative subordinate clauses); в) додаткові підрядні речення (objective subordinate clauses);
- Квалітативно-номінативні (qualitatively-nominal): а) описові атрибутивні підрядні речення (descriptive attributive clauses); б) обмежуючі атрибутивні підрядні речення (restrictive/limiting attributive clauses);
- Адвербіальні підрядні речення (adverbial clauses): часу (time), місця (place), мети (purpose), причини (cause), способу дії (attending circumstances), умови (condition), допусту (concession), наслідку (result) [24].

2. *Формально-граматична класифікація складнопідрядних речень* ґрунтується на засобах зв'язку між головною та підрядною частинами. Вона має три типи:

- складнопідрядні речення з підрядними, які з'єднуються з головною частиною за допомогою сполучників;
- складнопідрядні речення з підрядними, які з'єднуються з головною частиною за допомогою сполучних слів;
- складнопідрядні речення з роздільною паузою [49].

А. Загнітко пише, що класифікацію складнопідрядних речень можна проводити за формальними показниками, що зовні визначають їхню структуру. Серед різновидів складнопідрядних речень розрізняє сполучниковий та співвідносний типи, які відрізняються способом зв'язку між головною та підрядною частинами [15].

3. Третім видом класифікації є *структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень*. Де виокремлюють речення розчленованої структури – з детермінантними (приреченнєвими) підрядними частинами, та речення нерозчленованої структури – з прислівними підрядними частинами.

Детермінантні – це ті, які поєднуються з усім головним реченням, зв'язок у таких реченнях є непередбачуваним та необов'язковим, такі підрядні речення приєднуються до головного речення за допомогою семантичних сполучників, при цьому детермінантні речення поділяються на:

- 1) *Часові* – вказують на тривалість часу, послідовність фаз явищ, а також одночасність або різночасність подій, підрядна частина приєднується за допомогою сполучників: *коли, як, доки, поки, перед тим як, відтоді як* тощо.
- 2) *Причинові* – коли підрядні частини передають відтінки причинових відношень, сполучники: *тому що, завдяки тому що, бо* тощо.
- 3) *Метиві* – вказують на мету, позначають бажані дії, сполучники: *щоб, аби, для того щоб* тощо.
- 4) *Умовні* – виражають реальну чи нереальну умову, сполучники: *якщо, коли, як, якби* тощо.
- 5) *Допустові* – мають повідомлення про явище, усупереч якому відбувається дія в головному реченні, сполучники: *хоч, незважаючи на те що* тощо.
- 6) *Наслідкові* – показують наслідок дії, сполучники: *так що*.
- 7) *Порівняльні* – мають порівняння явищ, фактів або дій, сполучники: *мов, немов, наче, ніби, нібито* тощо.
- 8) *Місця* – відображають просторові відношення, сполучники: *де, куди, звідки*.
- 9) *Відповідності* – використовуються для зіставлення явищ у кількісному та якісному аспектах, сполучник *що – то*.

Іншим типом речень розчленованої структури є *детермінантно-кореляційний* або *супровідний* тип. У таких реченнях є додаткове повідомлення, що стосується головної частини, підрядна частина таких речень завершена у формальному і семантичному плані, а найтиповіший засіб зв'язку – це сполучне слово *що* [5].

Прислівні – це ті, які поєднуються з опорним словом у головному реченні, зв'язок у таких реченнях може є передбачуваним, але він може бути обов'язковим та необов'язковим, що зумовлено семантико-синтаксичною валентністю опорних слів. Такі підрядні речення приєднуються до головного речення за допомогою асемантичних сполучників та сполучних слів. Вони поділяються на *власне-прислівні валентно-зумовлені* (з'ясувально-об'єктні, порівняльно-об'єктні, локативні) та *власне-прислівні валентно-незумовлені* (атрибутивні):

- 1) *з'ясувально-об'єктні* – складаються з підрядної частини, яка виражає з'ясувально-об'єктні відношення, та головної частини з дієсловом-присудком. У таких реченнях дієслова переважно вказують на мовлення, думки, розумову діяльність, сприймання, відчуття та інші подібні дії. У деяких випадках у головній частині можуть бути віддієслівні або співвідносні з дієсловами іменники. Такі речення з'єднані сполучниками: *що, ніби, коли, як*;
- 2) *порівняльно-об'єктні* – описують об'єкти порівняння та поєднують їх з опорним словом, яке виражає вищий ступінь порівняння прикметників чи прислівників, за допомогою сполучника *ніж* або *аніж*;
- 3) *локативні* – використовуються для вираження просторових відношень. Вони поєднуються сполучними словами, на зразок, *де, куди, звідки*;
- 4) *атрибутивні* – вказують на ознаку предмета, складаються з головної та підрядної частин, які пов'язані між собою сполучними словами або сполучниками, а в головній частині речення міститься опорний іменник [5].

Іншим типом прислівних речень є *прислівно-кореляційні* або *займенниково-співвідносні* речення, підрядна частина яких залежить від займенника у головній частині, семантика якого корелює з семантикою підрядної частини речення. Прислівно-кореляційні речення симетричної структури мають підрядну частину,

в якій поєднуються співвідносні слова та семантично однорідні з ними сполучники, наприклад, *той-хто, звідти-звідки, такий-який*, і поділяються на:

- 1) *субстанціальні* – виражають предметність (*хто-той, серед тих-хто*);
- 2) *атрибутивні* – виражають ознаку (*таким-що, на ту-в якій*);
- 3) *адвербіальні* – виражають місце і час (*там-де, доки-доти*).

Прислівно-кореляційні речення несиметричної структури: формуються співвідносними словами з означальною семантикою і асемантичними сполучниками: *що, щоб*, та порівняльними сполучниками типу: *немов, неначе, наче, ніби*.

- 1) з означальною семантикою – мають означальну семантику та асемантичні сполучники *що, щоб*, а також порівняльні сполучники *немов, неначе, наче, ніби*;
- 2) зі словом "те" – можуть містити майже всі сполучні слова, а також асемантичні сполучники *що* і *щоб* [5].

В. Ожоган пропонує свою класифікацію, яка певним чином уточнює попередню. Дослідник також ділить складнопідрядні речення на речення *розчленованої* та *нерозчленованої* структури. До речень розчленованої структури він зараховує *власне-детермінантні речення*, які мають підтипи: *локативні, темпоральні, кондиційні, каузальні, концесивні, фінальні, компаративні та консекутивні*; та *детермінантно-кореляційні*. Як і в попередній класифікації, ці речення можна назвати *супровідними*, дослідник також називає їх *експлікативними* або *присднувальними*. До речень нерозчленованої структури В. Ожоган включає до складу *власне-прислівні валентно-незумовлені, власне-прислівні валентно-зумовлені, прислівно-кореляційні симетричної структури та прислівно-кореляційні несиметричної структури*. Власне-прислівні валентно-зумовлені мають такі типи речень, як *з'ясувально-об'єктні, компаративно-об'єктні та локативні*, що збігається з класифікацією, запропонованою І. Вихованцем. Власне-прислівні валентно-незумовлені крім *присубстантивних атрибутивних* типів речень, мають і *квалітативні (міри і ступеня)*, для яких характерними є сполучники: *що, аж, що аж* та сполучне слово *скільки*. Складнопідрядні речення прислівно-кореляційні симетричної структури у класифікації поділено на *субстанційні, атрибутивні, адвербіальні* та до них

додається *атрибутивно-адвербіальний тип*, підрядна частина речення вказує на міру чи ступінь вияву ознаки, приєднана корелятивними парами *так – як, стільки – скільки*. Складнопідрядні речення прислівно-кореляційні несиметричної структури мають два типи речень: *субстанційні* з дейктичним словом *те* та сполучниками *що* та *щоб*; *атрибутивно-адвербіальні* підрядна частина таких речень вказує на означально-обставинні квалітативні семантико-синтаксичні відношення, приєднується за допомогою вказівних слів *так, такий, стільки* та сполучників *що, аж, немов, неначе, щоб, ніби* тощо [36].

Отже, складнопідрядні речення є важливим засобом передачі інформації, який використовують письменники та перекладачі як в українській, так і в англійській мовах. У нашому дослідженні ми беремо за основу уточнену В. Ожоганом структурно-семантичну класифікацію складнопідрядних речень І. Вихованця, але розглядаємо шляхи перекладу тільки сполучникових складнопідрядних речень. Було виявлено, що для успішного перекладу сполучникових складнопідрядних речень необхідно враховувати не лише граматичну структуру, але й семантичну взаємодію між головною та підрядною частинами речення. Різні сполучники можуть мати різні семантичні значення, що можуть впливати на загальний зміст речення.

Цю ж класифікаційну схему застосовуємо й до опису англійських складнопідрядних речень, адже це один із принципів компаративних досліджень, адже до порівнюваних мов використовуємо єдину термінологію, підхід та класифікацію складнопідрядних речень. Особливості синтаксичної організації СПР англійської мови уможлиблюють визначити прислівний/детермінантний тип підрядної частини та семантико-синтаксичні відношення між головною та підрядною предикативними частинами.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПЕРЕКЛАДУ ЕЛЕМЕНТАРНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ.

Переклад елементарних складнопідрядних речень є складним та цікавим з наукового погляду завданням для перекладача. У зв'язку з цим виникає потреба у визначенні шляхів перекладу цих складних структур, що, зі свого боку, впливає на якість та точність міжмовного розуміння. У цьому розділі розглянуто різні шляхи перекладу елементарних складнопідрядних речень, зокрема такі, як переклад зі збереженням підрядності, переклад з перетворенням структури складнопідрядного речення, переклад з заміною синтаксичного зв'язку на інший тощо. Проаналізовано синтаксичні трансформації, які було використано, їх переваги та недоліки, а також визначено випадки, коли застосування певної трансформації є найбільш доцільним та, за можливості, виокремлено моделі перекладу певного типу складнопідрядних речень.

2.1 Складнопідрядні речення розчленованої структури.

2.1.1 Власне-детермінантні темпоральні (часові) речення.

Під час дослідження з'ясовано, що тільки два типи синтаксичних трансформацій були застосовані в українсько-англійському художньому перекладі складнопідрядних власне-детермінантних речень з темпоральною семантикою: синтаксичне уподібнення та трансформації синтаксичних конструкцій (перетворення складнопідрядного речення на просте, об'єднання двох сусідніх речень в одне).

Більш поширеною виявилася трансформація синтаксичного уподібнення – 80% речень. На нашу думку, її було використано тому, що в українській та англійській мові є паралельні синтаксичні конструкції:

1. *Та одного разу, коли Андрій переступив поріг Павлової хати, Дмитрик не зміг відвернути від нього навіть голову* [1, с. 23]. *Then one day when Andriy crossed the threshold of Pavlo's house, Dmytryk was unable to even turn his head away* [2, с. 15].
2. *Поки всі семеро прибігли на подвір'я, там уже напували коней двоє вояків* [1, с. 165]. *By the time the seven of them had reached their yard, two soldiers were already standing there watering their horses* [2, с. 98].
3. *...ЗНАЙШЛА МАРИНЬКУ Варварчукова Петруня перед полуднем, коли принесла їй молока* [1, с. 183]. *...MARYNKA WAS FOUND just before noon by Petrunia Varvarchuk, when she brought her some milk* [2, с. 108].
4. *...ВАСИЛИНА ЧЕВ'ЮЧКА ВИСУНУЛАСЯ з хати до ворожки, коли надворі було ще темно* [1, с. 35]. *VASYLYNA CHEVIUK EMERGED FROM HER HOUSE and set off for the fortune-teller while it was still dark* [2, с. 22].

У прикладі 1 та 2 спостерігаємо використання такого виду трансформації, коли українське підрядне темпоральне речення перекладено аналогічною структурою мови перекладу зі збереженими темпоральними семантико-синтаксичними відношеннями між підрядною та головною частиною, які можна побачити завдяки українським сполучникам *коли*, *поки*, та англійським відповідникам *by the time*, *when*. У 3 прикладі показано, що перекладач також використав цей вид трансформації, який супроводжується деякими змінами структурних компонентів, як зміна активного стану на пасивний та перестановкою слів, адже для англійської мови характерний сталий порядок слів, який задає часовий контекст для головного речення і зберігає семантико-синтаксичні відношення у перекладі. У 4 прикладі показано, що завдяки такому виду трансформації складнопідрядне речення з однорідними присудками перекладено аналогічною конструкцією англійською мовою, проте трохи змінюється семантика часу через сполучники *коли* – *while*.

Модель 1: Головна частина (далі ГЧ), *коли* підрядна частина (далі ПЧ) – Main clause (далі МС), *when* subordinate clause (далі SC).

Модель 2: ГЧ, *коли* ПЧ – МС, *while* SC (зі зміною семантики часу).

Модель 3: *Поки* ПЧ, ГЧ – *By the time* SC, МС.

Менш поширеною для речень з темпоральною семантикою стала трансформація синтаксичних конструкцій, яку було вжито у 20% випадків, коли відбувається трансформація складнопідрядного в просте речення або поєднання двох сусідніх речень, наприклад:

5. *Можу вас узяти з собою в Бурчів, коли буде сезон* [1, с. 43]. *I can take you along with me to Burchiv during the hunting season* [2, с. 27].
6. *Навіть, коли вернувся з війни* [1, с. 11]. *Vasylyna had never seen Pavlo show great affection for his wife or ingratiate himself with her, even after he returned from the war* [2, с. 8].

Приклад 5 ілюструє використання трансформації синтаксичних конструкцій, під час якого складнопідрядне речення у перекладі замінено на просте речення, яке ускладнене уточнювальною обставиною *during the hunting season*. У 6 прикладі – відбувається поєднання двох речень у перекладі, попереднє речення поєднане з наступним реченням, тобто створено нове складне речення в англійському перекладі.

Модель 4: ГЧ, коли ПЧ – Simple sentence with adverbial temporal modifier.

Отже, загальна тенденція полягає у тому, що у більшості випадків перекладів складнопідрядних речень з темпоральною семантикою використано трансформацію синтаксичного уподібнення, яка дозволяє зберегти семантико-синтаксичні відношення між підрядною та головною частинами речення. Менш поширені трансформації синтаксичних конструкцій, такі як заміна складнопідрядного речення на просте, чи створення нових складних речень.

2.1.2 Власне-детермінантні кондиційні (умовні) речення.

Складнопідрядні речення з семантико-синтаксичними відношеннями умови у 76,9% випадків перекладено в англійському варіанті роману за допомогою трансформації синтаксичного уподібнення:

1. *А як Доця вмере під час пологів, то Павлові треба буде женитися* [1, с. 10]. *But if Dotsia dies in childbirth, Pavlo will have to remarry* [2, с. 7].
2. *Я би тебе прокляв з того світа, якби ти таке зробила* [1, с. 27-28]. *I would damn you from the other world, if you were to do this* [2, с. 18].

3. *Усе, певно, й до сьогодні було б так мирно та добре, якби одного осіннього полудня молода газдинька сама не полізла на горщике стайні по сінце для теляток [1, с. 16]. Everything would probably have remained so peaceful and good to this day, had not the farmer's wife clambered up onto the loft in the stable one autumn afternoon to fetch some hay for the calves [2, с. 11].*
4. *Хіба би поплакати, щоб ніхто не бачив [1, с. 102]. Except perhaps to have a good cry, so that no one would see her [2, с. 61].*

Приклад 1 ілюструє застосування аналогічної конструкції за допомогою англійського умовного речення першого типу *if..., will + bare infinitive*, у 2 прикладі можна простежити використання англійського умовного речення другого типу *if..., would + bare infinitive*, а в 3 прикладі – за допомогою англійського умовного речення третього типу з інверсійним порядком слів, замість *if* конструкція *had (not) + subject + verb*. У прикладі 4 можна побачити використання іншого способу синтаксичного уподібнення, коли сполучник *щоб* перетворюється на *so*, сполучники не є спеціалізованими на вираженні семантико-синтаксичних відношень умови, проте речення у перекладі їх зберігає, бо їх формує наповнення передикативних частин та контекст.

Модель 1: Як ПЧ, то ГЧ – *if SC, MC (will+bare infinitive)*.

Модель 2: ГЧ, якби ПЧ – *if SC, MC (would+bare infinitive)*.

Модель 3: ГЧ, якби ПЧ – *MC, SC (had (not) + subject + verb)*.

Іншим видом трансформації, яку застосував перекладач, є трансформація синтаксичних конструкцій, у 23,2% складнопідрядних речень. Таке перекладацьке рішення дозволило поєднати складнопідрядні речення, утворивши складні багатокомпонентні описові конструкції в англійському перекладі:

5. *Як робота яка важка, то швидше Дмитрикові перепадє [1, с. 48]. If any job was difficult, it would sooner fall to Dmytryk's lot to do it, while Andriy was told to peel potatoes or to go off and pick beet tops for the pigs, so that he would not be exhausted [2, с. 30].*
6. *Так гаснуть у лісі нічні світляки, коли на них навмисне наступити ногою [1, с. 25]. But then this too was extinguished, just as glow-worms became*

extinguished in a forest at night when people deliberately stamped on them [2, с. 17].

У прикладі 5 здійснено об'єднання речень та перетворення складнопідрядного речення на складне речення з різними видами зв'язку. У прикладі 6 також здійснено об'єднання речень та замінено підрядну кондиційну в українському оригіналі на підрядну компаративну в перекладі.

Отже, можна простежити певні моделі перекладу, які використовував перекладач для складнопідрядних кондиційних речень. Зважаючи на те, що в англійській мові є вид умовних речень, які мають різні типи, то для перекладу з української мови англійською можна використовувати речення першого, другого та третього типів з прямим або інверсійним порядком слів, які дають можливість зберегти структуру і семантику оригіналу. Перекладачам теж потрібно звертати увагу на семантику та синтаксичні відношення умовних речень. Розуміння реальної або нереальної умови у оригінальному тексті допоможе вибрати відповідний тип умовного речення в перекладі. Рідше вживаними для перекладу умовних речень є трансформації синтаксичних конструкцій та синтаксичні уподібнення з англійським сполучником *so*.

2.1.3 Власне-детермінантні каузальні (причинові) речення.

Складнопідрядні елементарні речення з каузальною семантикою перекладено за участю трьох видів синтаксичних трансформацій: синтаксичного уподібнення (45,5%), заміни (36,4%) та трансформацій синтаксичних конструкцій (18,1%), а саме: поєднання двох речень в одне та трансформація у просте.

1. *Але хочу зараз казати вам свою волю, бо всяко може бути* [1, с. 28]. *But I want to let my will be known to you now, because anything can happen* [2, с. 18].
2. *Точно рада, бо онде біліє розстелена постіль* [1, с. 123]. *She was definitely pleased, because over there the white bed linen was spread out* [2, с. 74].
3. *Він її гасив-гасив, бо треба було гасити* [1, с. 174]. *He had continually smothered it, because he had no other option* [2, с. 103].

У прикладі 1 та 3 під час перекладу англійською мовою виконано перетворення синтаксичної структури складнопідрядного речення, що містило причинову семантику та сполучник *бо*, на аналогічну структуру в англійському варіанті зі сполучником *because*. Синтаксичну структуру збережено і у прикладі 2, але з деякою видозміною – характерним для англійської мови сталим порядком слів.

Модель 1: ГЧ, *бо* ПЧ – МС, *because* SC.

4. *Хіба що лиш на фронті проклинав свою судьбу, бо боявся дуже смерті від кулі чи від канони* [1, с. 119]. *Only at the front had he cursed his fate, for he was very scared of death from a bullet or a cannon* [2, с. 72].
5. *А брата мого лишися, бо я тобі це не подарую ні за які гроші* [1, с. 113]. *You have to stop seeing my brother, or I'll never ever forgive you this for all the money in the world* [2, с. 68].
6. *Дмитрик просив на цвинтар до нього не ходити, щоб не вривати собі серце плачами* [1, с. 73]. *Dmytryk asked that she not visit his grave in the cemetery, so as not to tear her heart apart with weeping* [2, с. 44].

Приклади 4, 5 та 6 ілюструють використання трансформації заміна. У 4 прикладі складнопідрядне причинове речення замінено на складносурядне речення із сполучником *for* з метою пояснення причини, яка була виражена у складнопідрядному українському реченні. У 5 прикладі – складнопідрядне речення замінено на складносурядне речення зі сполучником *or*, що поєднує дві частини речення, які виражають різні можливі результати. А у 6 прикладі – складнопідрядне елементарне речення в перекладі замінено на складнопідрядне неелементарне речення зі сполучниками *that* та *so* – інфінітивний додаток трансформується в підрядну частину, приєднану сполучником *that*. Підрядний зв'язок між предикативними частинами оригіналу замінено на сурядний в перекладі. В оригінальній конструкції з інфінітивним додатком, мета або ціль дії були виражені безпосередньо за допомогою інфінітива. Це створює враження прямої залежності мети від основного дієслова *просив*. У перекладі, де інфінітивний додаток замінено підрядною частиною зі сполучником *that*, мета або ціль дії виражаються більш формальним способом. Замість безпосередньої

залежності від основного дієслова, ця підрядна частина стає окремою частиною речення, яка передає інформацію про намір або бажання. Те, що в перекладі підрядний зв'язок між предикативними частинами оригіналу замінено на сурядний, також впливає на загальну семантику конструкції. У вихідному українському реченні частини були пов'язані підрядним зв'язком, що передає залежність і причиновий зв'язок між цими частинами. У перекладі, де підрядний зв'язок замінено на сурядний, обидві частини стають окремими пропозиціями, пов'язаними сполучником *so*.

Модель 2: ГЧ, бо ПЧ – Compound sentence (Predicative clause (далі PC), *for* PC).

Модель 3: ГЧ, бо ПЧ – Compound sentence (PC, *or* PC).

Модель 4: ГЧ, бо ПЧ – Compound sentence (PC, *so* PC).

7. *Кирило мовчав — бо думав.* [1, с. 14]. *Kyrylo was silent, because he was thinking; the sons sat silently, because they did not know what their father was thinking* [2, с. 9].

8. *Можє, ви невдоволені, що отримали такий великий спадок?* [1, с. 67] *Perhaps you are unhappy about receiving such a large inheritance?* [2, с. 41]

Трансформація синтаксичних конструкцій, а саме поєднання двох речень, під час перекладу англійською мовою попереднє і наступне складнопідрядне речення поєднуються в одне складне речення з різними видами зв'язку, що можна простежити у прикладі 7, заміну складнопідрядного речення у перекладі на просте речення, яке ускладнене уточнювальною обставиною, бачимо у прикладі 8.

Модель 5: ГЧ, коли ПЧ – Simple sentence with adverbial modifier.

Отже, за результатами аналізу перекладених складнопідрядних речень з каузальною семантикою, можна стверджувати, що перекладач вдавався до синтаксичного уподібнення, заміни та трансформації синтаксичних конструкцій, коли складнопідрядне речення трансформовано у складносурядне речення зі сполучниками *for*, *or* та *so*. Модель перекладу, яку було помічено – це використання англійського підрядного сполучника *because* замість українського *бо*. При цьому перетворення синтаксичної структури виконано з метою

збереження причинової семантики та забезпечення сталого порядку слів в англійській мові.

2.1.4 Власне-детермінантні concessivні (допустові) речення.

У перекладі concessivних речень виявлено використання тільки одного виду трансформації – синтаксичного уподібнення. Такий шлях використовують найчастіше, тому що в обох мовах поширеними є конструкції з допустовою семантикою. Наприклад, для українських складнопідрядних речень допустового типу характерним є вживання синонімічних сполучників *хай, нехай, хоч, хоча*, для англійської мови – синонімічні сполучники *even if, even though, although* використовуються для того, щоб наголосити, що щось може статися або може бути правдою. Наприклад:

1. *Павло брався дотримати брата до смерті, хай би жив йому Дмитрик а хоч сто років [1, с. 22]. Pavlo had undertaken to care for his brother until death, even if Dmytryk were to live to a hundred [2, с. 14].*
2. *Грицько ж бо не твалтував на війні чужих жінок, хоч би й розлягалися були перед ним! [1, с. 173] Hrytsko had not raped any strange women while at war, even if they had laid themselves out before him! [2, с. 103]*
3. *Кирилові з Василюю в Павла та Доцьки дні свої доживати, хоч і псяча то кістка та Доцька [1, с. 46]. Kyrylo and Vasylyna would live their final days with Pavlo and Dotska, even though Dotska was a real pain in the neck [2, с. 29].*
4. *Сад іще не блищав росою, хоча трава була холодна від вологи [1, с. 177]. The orchard wasn't yet glistening with dew, although the grass was cold with moisture [2, с. 105].*

Можна зауважити, що у прикладах 1, 2, 3 та 4, перекладач вдається саме до такого шляху перекладу речення, тому ми помічаємо, що синонімічні конструкції з використанням підрядних сполучників аналізованих мов вводять підрядну частину, що містить гіпотезу, яка може потенційно вплинути на ситуацію.

Модель 1: ГЧ, *хай* ПЧ – МС, *even if* SC.

Модель 2: ГЧ, хоч ПЧ – МС, *even if SC*.

Модель 3: ГЧ, хоч ПЧ – МС, *even though SC*.

Модель 4: ГЧ, хоча ПЧ – МС, *although SC*.

Тому, готуючи переклад роману, перекладач використав саме синтаксичне уподібнення для відтворення концесивних речень. Основна мета такого виду трансформації – передати зміст оригінального речення у перекладі рівнозначною конструкцією, щоб підкреслити можливість того, що хоча щось може статися або бути правдою.

2.1.5 Власне-детермінантні фінальні речення (мети).

Під час виконання перекладу з англійської мови було використано різні синтаксичні трансформації для перетворення складнопідрядних фінальних речень. Серед таких трансформацій можна виділити заміну, синтаксичне уподібнення та трансформацію синтаксичної конструкції (перетворення на просте речення з вставним словом), що дозволило досягти більш точного та адекватного перекладу.

Найчастіше застосовують трансформацію заміни, а саме заміну на обставину мети, заміну семантико-синтаксичного зв'язку, зокрема у 53,8% випадків:

1. *Часом навіть стереже, щоб хто поганий не перейшов ранішньому пішому дорожу* [1, с. 36]. *Sometimes she even stood watch to make sure no one bad crossed a person's path* [2, с. 23].
2. *Іван мав доньчину кров татові показати, щоб доказати свою чоловічу спроможність* [1, с. 121]. *Ivan had to show his father-in-law his daughter's blood, to prove his male virility* [2, с. 72].
3. *Василина з несподіванки й злості ледь стрималася, щоб не назвати свою тезку Качкою* [1, с. 36]. *Taken by surprise Vasylyna barely restrained herself from maliciously calling her namesake a Duck* [2, с. 23].
4. *Через долоні перетікають чийсь віщі слова з хустки, щоб робити потім у Мариньчиній невинній голові колотнечу* [1, с. 138]. *Through her palms she*

received prophetic words from the shawl, which then created utter confusion in Marynka's innocent head [2, с. 82].

5. *Не на поминках же ж, щоб пити двічі [1, с. 72]. He wasn't at someone's wake, where you needed to stop at two drinks [2, с. 44].*

У прикладі 1 продемонстровано використання синтаксичної заміни, коли складнопідрядне українське речення зі сполучником *щоб* в перекладі замінено на просте речення з обставиною мети вираженою конструкцією *to + infinitive*, а у 2 прикладі перекладач використав той самий вид трансформації, але обставина мети в простому реченні є відокремленою і також вираженою англійською конструкцією *to + infinitive*. Приклад 3 показує, що складнопідрядне українське речення замінено простим англійським реченням з обставиною, яка вже виражена іншою англійською конструкцією – *preposition + gerund*. У прикладах 4 та 5 відображено заміну семантико-синтаксичного зв'язку між головною та підрядною частиною у перекладі, у 4 прикладі замість фінальної залежної частини використано атрибутивну зі сполучником *which*, у 5 прикладі – фінальна замінена на локативну підрядну частину зі сполучником *where*.

Модель 1: ГЧ, *щоб* ПЧ – Simple sentence with adverbial modifier of purpose (*to + infinitive*).

Модель 2: ГЧ, *щоб* ПЧ – Simple sentence with adverbial modifier of purpose (*preposition + gerund*).

Менш частотним є використання синтаксичного уподібнення, зокрема у 38,5% випадків:

6. *Іноді по-індичому витягував шию, щоб зачепитися зором за вершечок дерева у вікні чи краєчок сусідського паркану [1, с. 22]. Sometimes he would stretch out his neck like a turkey in order to catch a glimpse of the top of the tree visible through the window or the tip of the neighbour's fence [2, с. 15].*
7. *Ти не годен утихомирити її буйну кров, аби не наскудила фамілію? [1, с. 30] Are you incapable of placating her tempestuous nature, so that she stops defiling the family name? [2, с. 19]*

Приклади 6 та 7 показують, що синтаксичне уподібнення теж може бути застосоване для перекладу фінальних речень. Тут ми бачимо, що завдяки

англійським сполучникам підрядності *in order to* та *so that*, перекладачеві вдалося точно передати зміст речень, зберігаючи синтаксичну структуру оригіналу у перекладі.

Модель 3: ГЧ, щоб ПЧ – МС, *in order to* SC.

Модель 4: ГЧ, аби ПЧ – МС, *so* SC.

Найменш поширеним видом трансформації для фінальних речень є трансформація синтаксичних конструкцій, її використано у 7,7% випадків. У 8 прикладі складнопідрядне речення оригіналу у перекладі замінено на просте речення з вставним словом *obviously* на початку речення.

8. *Видко, щоб розпитати правду про війну* [1, с. 18]. *Obviously, he wanted to learn the truth about the war* [2, с. 12].

Отже, у процесі перекладу з англійської мови, було використано різні синтаксичні трансформації для перетворення складнопідрядних фінальних речень з метою досягнення більш точного відтворення інформації та коректного перекладу. Застосування трансформації заміни, для якої характерними моделями перекладу стали англійські конструкції *to+infinitive* та *preposition + gerund*, та не менш важливими для перекладу такого виду речень є використання паралельних синтаксичних структур в англійській мові зі сполучникам підрядності *in order to* та *so that*.

2.1.6 Власне-детермінантні компаративні (порівняльні) речення.

У ході дослідження було встановлено, що під час роботи над перекладом складнопідрядні власне-детермінантні речення з компаративною семантикою перекладено з української англійською мовою лише використовуючи два типи синтаксичних трансформацій: синтаксичне уподібнення та трансформацію синтаксичних конструкцій (трансформацію у просте речення з відокремленою обставиною або без). За нашими спостереженнями, більшість перекладів (71,4%) здійснено за допомогою синтаксичного уподібнення, ймовірно, через наявність паралельних синтаксичних конструкцій в українській та англійській мові.

1. *Андрія від Іванового запрошення роздувало на очах, як роздувається молоком коров'яче вим'я на останніх місяцях тільності* [1, с. 19]. *However,*

- wonder of wonders, Andriy seemed to puff out visibly at the invitation, just as a cow's udder distends with milk in the last months of being with calf* [2, с. 13].
2. *Навіщось погладив кожну дошку руками, ніби гладив би живу людину* [1, с. 20]. *For some reason he stroked each board with his hands, as if he was stroking a living person* [2, с. 14].
3. *І руки йому дрижать, ніби що вкрасти хоче...* [1, с. 104] *And his hands were trembling, as if he was about to steal something...* [2, с. 63]
4. *А тут богодуха стара діва стелеться перед ним, як кошена трава під косою?!* [1, с. 180] *And here the god-spirited old spinster was spreading herself out before him, like grass mown with a scythe?!* [2, с. 106]

Шляхом використання синтаксичного уподібнення з додаванням вставних конструкцій *however* та *wonder of wonders* та сполучника *just as* був здійснений переклад українського порівняльного речення зі сполучником *як* у прикладі 1; українського речення зі сполучником *ніби*, а в англійській мові з додаванням підмета у підрядному реченні і аналогічного сполучника *as if* у прикладі 2 та 3; підрядний сполучник *like* використовується для вказівки на порівняння між ідеєю, представленою в залежному і головному реченні перекладу в прикладі 4.

Модель 1: ГЧ, *як* ПЧ – (optional linking word) МС, *just as* SC.

Модель 2: ГЧ, *як* ПЧ – МС, *like* SC.

Модель 3: ГЧ, *ніби* ПЧ – МС, *as if* SC.

Крім цього для перекладу порівняльних речень використано і трансформацію синтаксичних конструкцій, зокрема у 28,6% випадків:

5. *Іван же посоловілими очима водив по стінах корчми та тримав свою голову обома руками міцно, ніби вона мала намір скотитися йому з пліч* [1, с. 18]. *Ivan meanwhile ran his intoxicated eyes across the walls of the inn and held his head firmly in his hands, giving the impression that it was about to roll off his shoulders* [2, с. 12].
6. *В неклі горітимете, як смола в чавуні* [1, с. 146]. *You'll burn in hell like this tar in the cauldron* [2, с. 87].

У прикладі 5 видно, що складнопідрядне речення оригіналу зі сполучником *ніби* у перекладі замінено на просте речення з відокремленою обставиною

вираженою дієприслівниковим зворотом *giving the impression that it was about to roll off his shoulders*. У 6 прикладі спостерігаємо трансформацію синтаксичної конструкції, українське складнопідрядне речення замінено на просте речення в англійському перекладі.

Отже, переклад складнопідрядних речень з компаративною семантикою з української мови англійською можливий за допомогою синтаксичного уподібнення та трансформації синтаксичних конструкцій. При цьому синтаксичне уподібнення було використано у більшості випадків, що пов'язано з наявністю паралельних синтаксичних конструкцій та сполучників в порівнюваних мовах. Можна виділити такі моделі в англійській мові як сполучники *just as, as if, like*. Трансформація синтаксичних конструкцій була застосована в меншій кількості випадків, причому використання конкретного типу трансформації залежало від структури та семантики вихідного речення.

2.1.7 Детермінантно-кореляційні речення супровідні речення.

Характерними для перекладу складнопідрядних детермінантно-кореляційних супровідних речень є два види синтаксичних трансформацій, трансформація синтаксичних конструкцій (50%) та трансформація синтаксичного уподібнення (50% відповідно). Трансформація синтаксичних конструкцій використана, бо під час перекладу з однієї мови іншою можуть виникнути проблеми, пов'язані з різними синтаксичними структурами, які використовуються в українській та англійській мовах. Такий вид трансформації допомагає зберегти семантику та граматичну правильність перекладу, забезпечуючи при цьому зрозумілість та легкість сприйняття тексту для читачів, що говорять іншими мовами, прикладами цієї трансформації можуть слугувати речення:

1. *А вночі кілька разів гупнув Василю кулаками в плечі, чого не робив зроду* [1, с. 45]. *And at night he struck Vasylyna several times in the back with his fists, something he had never done before* [2, с. 29].

У прикладі 1 ми спостерігаємо, що відбулася трансформація складнопідрядного українського речення на речення з безсполучниковим зв'язком, яке описує, як здійснено дію, і вказує на те, що дія була незвичною.

Також натрапляємо на трансформацію синтаксичного уподібнення, наприклад:

2. *Он і на служницю накричав, чого не робив ніколи* [1, с. 86]. *He had just bawled out the maid, which he had never done before* [2, с. 52].

У прикладі 2 ми бачимо, що синтаксичне уподібнення зберігає в англійському перекладі синтаксичну структуру оригіналу, завдяки аналогічній конструкції, що відповідно демонструє важливість такого виду трансформації при перекладі художніх текстів.

Модель 1: ГЧ, *чого* ПЧ – РС, РС.

Модель 2: ГЧ, *чого* ПЧ – МС, *which* SC.

Отже, складнопідрядні детермінантно-кореляційні супровідні речення, на які ми можемо натрапити під час перекладу з української мови англійською, часто потребують синтаксичних трансформацій. Зокрема в порівнюваних мовах можна використовувати різні синтаксичні структури, тому трансформація синтаксичних конструкцій відіграє важливу роль у збереженні змісту та відповідності мовних структур у перекладі. Також можна використовувати трансформацію синтаксичного уподібнення для збереження синтаксичної структури оригінального речення. Обидва види трансформацій допомагають забезпечити зрозумілість та легкість сприйняття тексту для читачів, що говорять іншими мовами.

2.2 Складнопідрядні речення нерозчленованої структури.

2.2.1 Власне-прислівні валентно-зумовлені з'ясувально-об'єктні речення.

Найбільшу кількість речень серед усіх складнопідрядних елементарних становили речення з'ясувально-об'єктного типу, 67 речень відповідно. Трансформація синтаксичного уподібнення, використана у 70,1% випадків, є одним з методів перекладу складнопідрядних речень з'ясувально-об'єктного

типу. Ця трансформація використана для того, щоб зробити переклад більш зрозумілим та граматично правильним для англійської мови. Українська мова має свої особливості у синтаксичній структурі речень, тому часто для складнопідрядних речень у перекладі потрібні додаткові заходи, наприклад, змінити порядок слів в реченні, зберігаючи його змістову структуру, які дозволяють зберегти зміст та граматичну структуру оригінального речення. Цей метод є ефективним інструментом для забезпечення точності та якості перекладу, особливо у художньому перекладі.

1. Це означало, що вдосвіта з четверга на п'ятницю Чев'юк із синами рушає на полювання [1, с. 37]. *This meant that before the crack of dawn on the night of Thursday going onto Friday Cheviuk and his sons would set off hunting [2, с. 24].*
2. Голос казав, що я знайду його аж перед Великоднем [55]. *The voice said I would find him just before Easter [2, с. 35].*
3. Дивися в документ Оксентія й кажи, що там пише [1, с. 60]. *Look at Oksentiy's document and tell us what it says there [2, с. 38].*
4. Але я не знаю, як це доказати... [1, с. 71] *But I don't know how to prove it... [2, с. 43]*
5. Іван дотепер не знає, чи не набрехав тоді йому Андрій про Петруню із Дмитриком [1, с. 127]. *To this day Ivan wasn't sure whether Andriy had lied to him about Petrunia and Dmytryk [2, с. 76].*
6. Вона не втирає їх і не дивиться, чи є ще хто на цвинтарі [1, с. 132]. *She did not wipe the tears away and did not look about to see if anyone was in the cemetery [2, с. 80].*

У прикладі 1 та 2 показано, що складнопідрядне з'ясувально-об'єктне речення зі сполучником чи сполучним словом *що*, можна перекласти вживаючи англійський відповідник *that* або не вживаючи його, як у прикладі 2, де він виражений імпліцитно. 3 приклад демонструє, що можна також використовувати інший відповідник під час перекладу – сполучник *what*. Структуру оригіналу збережено у 4 прикладі, коли підрядне речення з сполучником *як* перекладають аналогічним підрядним англійським реченням з сполучником *how*. У 5 та 6

прикладях відображено, що українське речення з підрядним сполучником *чи* перекладено за допомогою англійських відповідників *if* та *whether*, які виконують ту саму синтаксичну функцію, що і сполучник в оригінальному реченні.

Модель 1: ГЧ, *що* ПЧ – МС, *that* SC.

Модель 2: ГЧ, *що* ПЧ – МС, SC.

Модель 3: ГЧ, *що* ПЧ – МС, *what* SC.

28,4% становлять речення, які перекладено з використанням трансформації синтаксичних конструкцій, під час якої складнопідрядні елементарні з'ясувальні-об'єктні речення перетворено на інші структури у перекладі:

7. *Любить слухати, як у печі потріскують дрова* [1, с. 38]. *She loved listening to the crackle of burning logs in the oven* [2, с. 24].
8. *Перехрестилася мовчки Василина, подивившись, як невістка важко зашнуровувала зранку постолу* [1, с. 13]. *Vasylyna crossed herself wordlessly, watching as her daughter-in-law finished tying the laces on her postoly with great difficulty* [2, с. 9].
9. *Бо він міг продати, що то я з Іваном місив вашого Дмитрика...* [1, с. 79] *Because he could have told people that it was me and Ivan who had worked over your Dmytryk...* [2, с. 48]

Складнопідрядне речення перетворено на просте речення з прямим додатком *to the crackle of burning logs* у прикладі 7. У прикладі 8 спостерігаємо трансформацію на просте речення з відокремленою обставиною вираженою дієприслівниковим зворотом. У 9 прикладі бачимо трансформацію синтаксичної конструкції, де складнопідрядне елементарне речення в оригіналі трансформовано у неелементарне речення з двома підрядними частинами, приєднаними за допомогою сполучників *that* та *who*. Така трансформація синтаксичної конструкції допомагає передати семантику та контекстуальні відтінки оригінального речення, враховує мовні особливості цільової мови.

Модель 4: ГЧ, *як* ПЧ – МС, SC with direct object.

Модель 5: ГЧ, *як* ПЧ – МС, *what* SC with adverbial modifier.

Найменш поширеною є трансформація синтаксичної заміни, які перекладач використав всього у 1,5% випадків:

10. *Але Боже борони тебе сказати татові чи Павлові, що я тобі проповівся* [1, с. 27]. *But God forbid lest you tell any of this to father or Pavlo* [2, с. 18].

У прикладі 10 розкрито те, що з'ясувальньо-об'єктне складнопідрядне речення замінено на складнопідрядне мети. Сполучник *lest* використовується для введення підрядного речення, яке зазвичай виражає негативну мету.

Отже, складнопідрядні речення з'ясувальньо-об'єктного типу найчастіше перекладено трансформацією синтаксичного уподібнення. Завдяки цьому ми можемо виокремити моделі перекладу з відповідними сполучниками *that*, імпліцитним *that* та *what*, як – *if*, чи – *whether*. Іншою моделлю перекладу цих речень за допомогою трансформації синтаксичних конструкцій є модель перетворення складнопідрядного речення на просте з поширеним або непоширеним додатком, обставиною вираженою дієприслівниковим зворотом або трансформація елементарного складнопідрядного речення у просте речення.

2.2.2 Власне-прислівні валентно-зумовлені компаративно-об'єктні речення.

У художньому творі використання компаративно-об'єктних складнопідрядних речень було незначним, для їх трансформацій використано синтаксичне уподібнення та заміну:

1. *Вона того Івана боїться не менше, ніж наглої смерті* [1, с. 104]. *She feared Ivan more than sudden death* [2, с. 63].
2. *А ці два поняття — гонор і честь — для патріархальної й надміру забобонної гірської людини важать не менше, ніж маєтки й статки* [1, с. 96]. *And these two notions – honour and pride – meant as much as landholdings and wealth to the patriarchal and exceedingly superstitious highlanders* [2, с. 58].

Приклад 1 показує, що для перекладу таких речень можна використати паралельну структуру в англійській мові, яка чітко і точно передає семантико-синтаксичні відношення українського речення. Заміна складнопідрядного

речення на просте речення з порівняльним зворотом вираженим ідіомою *as much as* продемонстрована у прикладі 2.

Отже, ці два типи синтаксичних трансформацій є прийнятними для власне-прислівних валентно-зумовлених компаративно-об'єктних речень, але, за недостатньою кількістю прикладів, ми не можемо визначити характерні конструкції та моделі перекладу для цього типу речень.

2.2.3 Власне-прислівні валентно-незумовлені квалітативні (міри і ступеня) речення.

Власне-прислівні валентно-незумовлені квалітативні речення є одним з видів складнопідрядних речень, у яких залежна частина стосується дієслова-присудка і вказує на ступінь вияву ознаки або дії. В ході перекладу українські квалітативні речення у 50% випадків перекладач відтворював за допомогою синтаксичного уподібнення, а у 50% випадків – синтаксичної заміни, наприклад:

1. *Доцька п'є нагло, захланно, наче ніколи до того не мала води в роті* [1, с. 32]. *Dotska drank quickly, hungrily, as if she had never before had a drop of water in her mouth* [2, с. 21].
2. *Там вуйки ходять понад ногами, аж часом заважають* [1, с. 43]. *There the uncles get about underfoot; sometimes they even get in the way* [2, с. 27].

У прикладі 1 квалітативне речення з підрядною частиною, яку сполучає *наче* перекладено за допомогою синтаксичного уподібнення, тобто паралельною конструкцією з англійським відповідником *as if*. Приклад 2 показує, що синтаксична заміна, під час якої складнопідрядне сполучникове речення з *аж* замінено на безсполучникове речення, частини якого в перекладі поєднано крапкою з комою.

Отже, згідно з результатами нашого дослідження, два типи синтаксичних трансформацій є раціональними для перекладу власне-прислівних валентно-незумовлених квалітативних речень. Однак, через обмежену кількість прикладів, нам не вдалося визначити характерні синтаксичні конструкції та моделі перекладу для цього типу речень.

2.2.4 Власне-прислівні валентно-незумовлені присубстантивно-атрибутивні речення.

Складнопідрядне речення з присубстантивно-атрибутивною підрядною предикативною частиною має власне-прислівний тип синтаксичного зв'язку та підрядну предикативну частину, яка виражає атрибутивні відношення і пов'язана з іменником або його еквівалентом у головній частині. Такий тип складнопідрядних речень є поширеним у художньому творі, для перекладу використано три види трансформацій. Найбільш частотним є використання синтаксичного уподібнення (61,5 % речень):

1. *Тихий і робітний Дмитрик, з якого ніколи не чути було зайвого слова, зранку до вечора пантрував коров'ячі ясла та жолоби, не випускаючи з рук вила, лопату чи щітку для чищення худоби [1, с. 16]. Quiet and hard-working Dmytryk, from whom no one ever heard an unnecessary word, cleaned out the cow stalls and tended to the mangers from morning till night, without so much as putting down his pitchfork, shovel or cattle brush [2, с. 11].*
2. *Дмитрик ні зразу, ні потім і ніколи взагалі не сказав ані слова про свою пригоду ні татові, ні мамі, ні самому Павлові, який навідріз відмовився віддавати меншого брата для догляду навіть батька [1, с. 22]. Neither straight away, nor later, nor at any time at all did Dmytryk say a word about his ordeal either to his dad, or his mum, or to Pavlo himself, who adamantly refused to let his baby brother be looked after even by his parents [2, с. 14].*
3. *Бо Доця ще ніколи не тримала в руках живої людини, яка на очах відпускає свою душу на небеса [1, с. 25]. For Dotsia had never before held in her hands a living person whose soul was departing for the heavens before her very eyes [2, с. 16].*
4. *З кишені її чорного козячого кептарика визирала заплетена в косичку свічка, яку в горах тримають для смерті [1, с. 183]. From the pocket of her black goatskin keptar peered a wax candle braided into a plait, which people in the mountains reserved for the dead [2, с. 108].*

Присубстантивно-атрибутивні речення під прикладами 1, 2, 3 та 4 перекладено за допомогою подібної структури, яка є в англійській мові.

Звернемо увагу на те, що для перекладу сполучних слів, які з'єднують підрядну та головну частини українського речення, – це з *якого, який, яка, яку*, перекладач вдало підбирає еквіваленти у вигляді англійських сполучників *from whom, who, whose* та *which*.

Модель 1: ГЧ, з *якого/який/яка/яку* ПЧ – МС, *from whom/who/whose/which* SC.

Іншим видом трансформації, яка вже є менш поширеною є трансформація синтаксичних конструкцій (30,8% речень):

5. *Лиш по-котячи скочив на східці драбини, що вели на горішце* [1, с. 17]. *And thus when Andriy Cheviuk arrived unexpectedly one day at Petrunia's place, ostensibly to give his younger brother a hand, and found the door to the stable ajar, he did not think long: like a cat, he deftly sprang up the ladder leading to the loft* [2, с. 12].
6. *Чи то їм так до вподоби молода, лице якої прикривають густі стрічки та колокольця?* [1, с. 90] *Was it because the bride was so much to their liking, her face framed in a mass of ribbons and small bells?* [2, с. 54]
7. *А позавчора шляхтувала на чім світ стоїть сусідчині кури, що розгребли Мариньчині грядки на ніч* [1, с. 145]. *And only the day before she had cursed the neighbour's chickens to high heaven for having scratched her vegetable patch clean of everything* [2, с. 86].
8. *Перші хвилини з черкеса гарчав голодний самець, що був ладен розірвати самицю на шмаття* [1, с. 168]. *For the first few minutes, the Circassian snarled like a hungry male, ready to tear the female to pieces* [2, с. 100].

Складнопідрядне речення у прикладі 5 перетворено на складне речення з різними видами зв'язку, де підрядна частина оригіналу трансформована в означення. Інший вид трансформації синтаксичних конструкцій використано для перекладу речення під прикладом 6, а саме складнопідрядне елементарне трансформоване у неелементарне з підрядною частиною, яку приєднує сполучник *because* та іншою підрядною частиною з невираженим сполучником, яка починається після коми словами *her face...* Далі приклад 7 демонструє, що також можна перетворити складнопідрядне на просте речення з додатком *for*

having scratched, що вказує на причину прокльону. Та у 8 прикладі спостерігаємо перетворення складнопідрядного речення на просте з відокремленим означенням вираженим дієприкметниковим зворотом.

Модель 2: ГЧ, що ПЧ – Simple sentence with attribute.

Останньою висвітлено найменш поширену форму трансформації – заміну, яка складає 7,7% від загальної кількості присубстантивно-атрибутивних речень, що були досліджені. В обох прикладах 9 та 10 відбувається заміна синтаксичного зв'язку, коли присубстантивно-атрибутивне речення перетворюється на з'ясувальньо-об'єктне речення у перекладі, яке має головне речення *who cared*, яке приєднане сполучниками *that* та *if*:

9. *Байка, що дитинка її з ганчір'я* [1, с. 105]. *Who cared that her child was made of rags* [2, с. 63].

10. *Байка, що показували би на неї пальцями та зведеницею називали* [1, с. 147]. *Who cared if people pointed their fingers at her and called her a slut?* [2, с. 87]

Отже, в ході дослідження було виявлено, що складнопідрядні речення з присубстантивно-атрибутивною підрядною предикативною частиною є поширеними в художньому творі. Для їх перекладу використовують три види трансформацій: синтаксичне уподібнення, трансформації синтаксичних конструкцій (трансформація в означення, в неелементарне речення, в просте речення з додатком) та заміна синтаксичного зв'язку. Дослідження також демонструє, що для перекладу складнопідрядних речень з присубстантивно-атрибутивною підрядною предикативною частиною необхідно використовувати різні трансформації залежно від конкретного контексту, що може забезпечити точність та адекватність перекладу: можна використовувати еквівалентні структури з сполучниками *from whom*, *who*, *whose* та *which*; перетворення речення на прості з додатками, означеннями та перетворення елементарних у неелементарні складнопідрядні речення або у речення з різними видами зв'язку.

2.2.5 Прислівно-кореляційні речення симетричної структури субстанційні.

Під час перекладу прислівно-кореляційних речень симетричної структури субстанційного типу, ми визначили, що у 50% випадків перекладено за допомогою трансформації синтаксичного уподібнення, наприклад:

1. *А ще інші — ненавидять тих, хто любить* [1, с. 15]. *And yet others hated those who had loved* [2, с. 10].
2. *Увесь день Доцька так банувала за тим недодивленим сном, що рибка приснилася їй і наступної ночі* [1, с. 34]. *All day long Dotska so craved after that unfinished dream, that on the following night she dreamt of the fish again* [2, с. 22].
3. *То хотів, що вже має від тебе мій брат* [1, с. 113]. *I want what my brother's already had from you* [2, с. 68].

У прикладі 1 бачимо, що для відтворення субстанційного речення перекладач використав паралельну структуру у перекладі – аналітичні сполучники *тих...хто*, перекладено відповідниками *those...who*, а прикладі 2 синтаксичне уподібнення використано для того, щоб передати зміст українського речення з аналітичними сполучниками *так...що* у перекладі рівнозначним складнопідрядним реченням з аналітичними сполучниками *so...that*. У 3 прикладі – речення оригіналу з аналітичними сполучниками *що...то*, які передають семантику українського речення, в перекладі перетворюється на речення зі сполучником *what*.

Модель 1: ГЧ *тих, хто* ПЧ – МС *those, who* SC.

Модель 2: ГЧ *так, що* ПЧ – МС *so, that* SC.

Модель 3: ГЧ *то, що* ПЧ – МС, *what* SC.

Наступним видом трансформації є трансформація синтаксичної конструкції, 33,3% відповідно:

4. *Що старший молодий від молодої вдвоє і ще трошки, то правда* [1, с. 86].
Well, maybe it was because the groom was twice the age of the bride?[2, с. 52]
5. *Що правда — то не брехня* [1, с. 44]. *The truth is no lie* [2, с. 28].

У 4 прикладі – стверджувальне складнопідрядне українське речення з аналітичними сполучниками *що...то* у перекладі замінено на просте питальне

речення з вставним словом *well*. 5 приклад демонструє трансформацію у просте речення у перекладі англійською мовою.

Модель 4: *Що* ПЧ, ГЧ – Simple sentence.

Останнім видом трансформації субстанційних складнопідрядних речень симетричної структури є заміна (16,7%):

- б. *Вона не мучилась знаттям поганого про того, хто мало не спровадив її на той світ* [1, с. 148]. *She did not suffer with the knowledge of bad things about to happen to the person who nearly sent her packing into the other world* [2, с. 88].

Заміна синтаксичного зв'язку відбувається у субстанційному реченні у прикладі б, адже тут не вживається еквівалент в перекладі, а замість займенника вживається іменник *person*, тому складнопідрядне речення у перекладі перетворюється на присубстантивно-атрибутивне.

У процесі аналізу перекладу прислівно-кореляційних речень симетричної структури субстанційного типу виявлено, що у перекладі можна використовувати трансформацію синтаксичного уподібнення, а саме використовувати аналітичні сполучники, паралельні структури та синтаксичні конструкції, які зберігають семантико-синтаксичні відношення та структурні особливості оригіналу. Крім цього можна скористатися трансформацією синтаксичних конструкцій, тобто заміною складнопідрядного речення простим реченням, а також простим реченням з вставним словом, для передачі змісту та семантики оригінальних речень.

2.2.6 Прислівно-кореляційні речення симетричної структури (атрибутивні, адverbіальні).

Найменш частотними у романі були прислівно-кореляційні речення симетричної структури атрибутивні та адverbіальні, тому аналіз їх прикладів схарактеризовано в одному підрозділі. Синтаксичне уподібнення є одним з ефективних методів перекладу адverbіальних речень, приклади з використанням цього виду трансформації дозволили оцінити його ефективність у відтворенні

сенсу оригінального тексту, субстанційні речення також перекладено за допомогою синтаксичної заміни, а атрибутивні – перестановки:

1. *Там, де ще недавно попеліло її серце коло Кирилового* [1, с. 143-144]. *There, where until recently her heart had been turning to ash next to Kyrylo's* [2, с. 85].
2. *Який уподобав — такому й віддає* [1, с. 89]. *He was giving her away to someone who had taken a fancy to her* [2, с. 54].

У прикладі 1 можемо побачити, що для відтворення адвербіальних складнопідрядних речень перекладач вдається до паралельної структури у перекладі, коли аналітичні сполучники *там...де* перекладено англійськими відповідниками *there...where*. У 2 прикладі використано перестановку частин складнопідрядного речення, коли підрядна та головна частина атрибутивного речення міняються місцями.

Отже, можна простежити, що для перекладу складнопідрядних прислівно-кореляційних адвербіальних речень можна використовувати еквівалентні структури та аналітичні сполучники, а для атрибутивних речень при потребі використовувати перестановку, яка не впливатиме на зміст тексту, який є важливим для читачів іншомовної версії, хоча, аналізуючи складнопідрядні речення з роману, все ж неможливо визначити характерні моделі перекладу цих речень.

2.2.7 Прислівно-кореляційні речення симетричної структури адвербіально-атрибутивні.

Аналіз перекладу адвербіально-атрибутивних складнопідрядних речень становить значний інтерес, адже для цього виду речень перекладач використовує не тільки синтаксичне уподібнення (57,1%), трансформацію синтаксичних конструкцій (28,6%), а й мовну економію (14,3%). Підрядні речення з адвербіально-атрибутивними семантико-синтаксичними відношеннями, для яких характерні корелятивні пари сполучників *так...як*, з квалітативним значення і семантика способу дії [36].

1. *А ви слухайте та й робіть так, як кажу* [1, с. 28]. *You will listen to me and do as I bid* [2, с. 18].

2. *А так, як би десь поруч холодом дихала смерть* [1, с. 33]. *It was as if death was breathing coldly somewhere nearby* [2, с. 21].
3. *Все'єдно сапаєш не так, як треба* [1, с. 10]. *You're not hoeing it properly, anyway* [2, с. 7].
4. *А так, як треба* [1, с. 12]. *The proper way* [2, с. 9].
5. *Не так знала, як чула серцем* [1, с. 11]. Немає англійського відповідника.

У прикладі 1 та 2 проілюстровано вживання синтаксичного уподібнення, перекладач відтворює українське речення за допомогою паралельної конструкції з сполучниками *as* та *as if* в англійському варіанті. У прикладі 3 ми бачимо, що складнопідрядне речення перетворюється на просте речення з вставним словом *anyway*. У прикладі 4 також відбувається трансформація синтаксичної конструкції, адже складнопідрядне адverbіально-атрибутивне стає простим реченням. У прикладі 5 перекладач з метою мовної економії та уникнення повторів зовсім не перекладає українське речення, адже далі у романі читач може зрозуміти цю інформацію з контексту, що дає змогу взагалі не використовувати таке речення в англійському варіанті твору.

Модель 1: ГЧ *так, як* ПЧ – МС, *as/as if* SC.

Модель 2: ГЧ *тих, хто* ПЧ – Simple sentence.

Тому дослідження перекладу адverbіально-атрибутивних складнопідрядних речень дає змогу зрозуміти різні трансформації, на зразок, синтаксичного уподібнення, трансформації синтаксичних конструкцій та мовної економії, які можуть використати перекладачі для передачі значення цих речень з української мови на англійською.

2.2.8 Прислівно-кореляційні речення несиметричної структури субстанційні.

Для прислівно-кореляційних речень несиметричної структури субстанційного типу найчастіше вживаним видом трансформації є синтаксичне уподібнення (80% випадків), адже для перекладу такого виду речень перекладач міг використовувати аналітичні конструкції, наприклад:

1. Німий міг на відстані зачути запах пожежі ще до того, як закучерявляться перші пасма диму [1, с. 49]. *Mute could smell a fire coming well before the first wisps of smoke had appeared on the horizon* [2, с. 31].
2. Щоб застерегло інших від того, про що вона не сміє сказати словами [1, с. 147]. *To warn others against doing what she herself did not dare enunciate* [2, с. 87].
3. Ти би, Гавриле, вже ліпше був би віддав дитину за того, кому три хвилини до смерті! [1, с. 89] *You should have promised her to someone who was three moments away from death, Havrylo!* [2, с. 54]

У прикладах 1, 2, 3 добре простежується використання саме паралельних конструкцій, адже складнопідрядні субстанційні речення з корелятивними парами сполучників *до того...як, від того...про що, того...кому* відтворено за допомогою англійських відповідників *well before, doing...what, someone...who* зі збереженням семантики українського речення.

Модель 1: ГЧ *до того, як* ПЧ – МС, *well before* SC.

Модель 2: ГЧ *від того, про що* ПЧ – МС, *what* SC.

Модель 3: ГЧ *за того, кому* ПЧ – МС *someone, who* SC.

4. Тому й стала рогом проти того, щоб Дмитрика забирав Павло [1, с. 45]. *That was why she dug her heels in when it came to Dmytryk being taken away by Pavlo* [2, с. 29].

Приклад 4 ілюструє вживання іншого виду трансформації (20%) – комплексної трансформації, яка поєднує у собі два види синтаксичних трансформацій – заміну та трансформацію синтаксичної конструкції, адже підрядна частина українського речення в англійському перекладі перетворюється на обставину мети, а також до цього речення додається підрядна темпоральна частина.

В результаті аналізу перекладу прислівно-кореляційних речень несиметричної структури субстанційного типу в нашому дослідженні, ми виявили, що найчастіше використовується синтаксичне уподібнення. У прикладах ми бачимо, що для перекладу прислівно-кореляційних речень було використано паралельні конструкції, які забезпечують передачу семантики та

структури українського речення в англійському перекладі. Крім того, виявлено, що у деяких випадках для перекладу субстанційних речень було використано комплексну трансформацію, яка поєднує в собі заміну та трансформацію синтаксичної конструкції. Цей підхід дозволяє перетворити українське складнопідрядне речення на англійський манер з обставиною мети та використанням підрядної темпоральної частини.

2.2.9 Прислівно-кореляційні речення несиметричної структури атрибутивно-адвербіальні.

Останнім типом елементарних речень, який було проаналізовано в романі, були прислівно-кореляційні речення несиметричної структури атрибутивно-адвербіального типу. Для цього типу речень найбільш поширеним видом трансформації було синтаксичне уподібнення, зокрема у 58,8% випадків.

1. *Місили зверху ногами бідного Дмитрика так, ніби "гуцулку" на ньому гуляли* [1, с. 21]. *They jumped about on top of poor Dmytryk, as if they were dancing the wild hutsulka dance, stopping only after they heard that his bones no longer cracked and the lad had stopped rattling* [2, с. 14].
2. *Так, ніби було вже по оранці* [1, с. 59]. *As if they had just finished ploughing* [2, с. 36].
3. *Так, наче це має бути не з нею* [1, с. 89]. *It was as if nothing had happened* [2, с. 54].

У прикладі 1 використано синтаксичне уподібнення з додаванням дієприслівникового звороту. Таке уподібнення дозволяє зберегти семантику та емоційне забарвлення оригінального речення. У прикладі 2 ми бачимо використання синтаксичного уподібнення з імпліцитним головним реченням *It was*. Така трансформація допомагає передати семантику оригінального речення та створює граматично правильну структуру англійського перекладу. У прикладі 3 було використано синтаксичне уподібнення вже з вираженим головним реченням *It was* та сполучником *as if*, цей шлях перекладу дозволяє точно відтворити смисл оригінального речення та зберегти його структуру.

Модель 1: ГЧ *так, ніби* ПЧ – МС, *as if* SC.

Модель 2: ГЧ *так, ніби* ПЧ – (Implicit MC) *as if* SC.

Модель 3: ГЧ *так, наче* ПЧ – MC (*It was*), *as if* SC.

4. *Так, ніби мала сказати що важливе* [1, с. 51]. *As Kyrylo dissolved into the mist before her eyes, Vasylyna wanted to call out for him to return, as if she had something important to tell him* [2, с. 32].
5. *Бо той н'є горілку так, ніби це робить уперше* [1, с. 99]. *Greedily his eyes caught the equally greedy, but languid tension of his son-in-law's Adam's apple, because the fellow drank the vodka, as if he was drinking it for the first time in his life, as if he was relishing May honey²⁴, instead of fierce plum vodka* [2, с. 59].
6. *Але в пивниці немає для неї стільки роботи, щоб сидіти там цілоденно* [1, с. 128]. *There wasn't enough work for her down there to justify her staying there all day* [2, с. 77].
7. *Так, ніби давно виглядав вояка* [1, с. 18]. *Cheviuk's second son, Andriy, met up with him outside the Jewish inn, apparently accidentally, as if he had long been waiting for the soldier to appear* [2, с. 12].

Приклади 4, 5, 6, 7 ілюструють використання трансформації синтаксичної конструкції, яку застосовував перекладач у 41,2% випадків. У прикладі 4 зі складнопідрядного елементарного речення перетворилось на складне багатоконпонентне речення з різними видами зв'язку. У прикладі 5 спостерігаємо об'єднання речень та використання різних видів синтаксичного зв'язку. Такий шлях дозволяє передати багатоаспектність оригінального речення та створити насичений переклад з використанням різних мовних засобів. У прикладі 6 бачимо використання простого речення з обставиною, вираженою конструкцією *to + infinitive*. Така трансформація спрощує структуру речення у перекладі, зберігаючи при цьому семантику та зміст. У прикладі 7 поєднано попереднє і наступне речення без зміни синтаксичного зв'язку.

Модель 4: ГЧ *так, ніби* ПЧ – Simple sentence with adverbial modifier.

Аналізуючи ці приклади, можна побачити, що в українсько-англійському перекладі присутні моделі перекладу під час використання синтаксичного уподібнення, а саме виражена або невиражена головна частина підрядного

речення, до якої приєднана залежна частина сполучником *as if*. Ці трансформації є ефективними стратегіями для передачі семантики та структури оригінальних речень, забезпечуючи зрозумілість та природність перекладу. Варто також наголосити на важливості розуміння різних методів трансформації синтаксичних конструкцій у процесі перекладу, зокрема поєднання речень, трансформацію у просте або складне, коли зберігаються стилістичні особливості та семантика оригінального тексту. Використання таких двох видів трансформацій у перекладі сприяє покращенню взаєморозуміння між мовами та допомагає досягти більш точного відтворення авторського задуму.

2.3 Синкретичні складнопідрядні речення.

У граматичному вивченні мови, відповідно до структуралізму, було введено поняття синкретизму для опису певних граматичних явищ та мовних одиниць. Українська мовознавча традиція використовує термін "синкретизм" для позначення поєднання диференційних структурних і семантичних ознак одиниць мови (слів, значень, речень, членів речень тощо), які протиставленні одна одній у системі мови та пов'язані перехідністю. Ці утворення є гібридними явищами. Поняття синкретизму виникає зі зміни співвідношення між формою та змістом мовних одиниць. Причинами синкретизму є потреба виражати більш різноманітні семантико-синтаксичні відношення, що виходять за межі типових семантико-синтаксичних зв'язків, а також вторинні синтаксичні функції. Синкретизм тісно пов'язаний з поняттям валентності дієслова [16].

Синтаксичний синкретизм переважно пов'язують з перехідністю, але це неоднозначне твердження, оскільки під час накладання додаткових значень на основне значення відбувається послаблення та нейтралізація домінанти. Тому вважають, що синтаксичний синкретизм зумовлений як перехідністю, так і нейтралізацією [35]. У синкретичних складних реченнях відбувається синтез диференційних характеристик, який охоплює не тільки змістову частину (значення лінгвістичних одиниць), але й відтворювальність (спосіб вираження,

тип зв'язку, характер залежності). Крім того спостерігається також одночасний синтез як змістових аспектів, так і аспектів вираження [48].

У дослідженні також проаналізовано синкретичні складнопідрядні речення, які було використано у романі. Ці речення були з семантико-синтаксичними відношеннями умовно-часовими, умовно-причиновими, причиново-з'ясувальньо-об'єктними, наслідково-з'ясувальньо-суб'єктними, порівняльно-адвербіально-атрибутивними та атрибутивно-локативними відношеннями. Простежимо види трансформацій, які використав перекладач для відтворення українських речень в англійському перекладі:

1. *Він заревів тоді, як бугай, коли йому протягують налигач крізь кільце в ніздрях* [1, с. 181]. *He had roared painfully then, like a bull tethered for the first time with a ring in its nostrils* [2, с. 107].
2. *Її млоїло, навіть коли дивилася на людей* [1, с. 35]. *She felt nauseous, even when she merely looked at people* [2, с. 22].
3. *Серце, коли любить, усе знає й чує без чужого розказу* [1, с. 115]. *When a heart loves it knows everything and hears everything without people ever saying a thing* [2, с. 69].
4. *Хай тішиться чоловік, якщо Бог дав йому втіху* [1, с. 148]. *Let the man rejoice, if the Lord had granted him pleasure* [2, с. 88].
5. *А люди тішаються чи й заздять, що й таке диво в Бога трапляється* [1, с. 36]. *And the people rejoiced or were envious that such miracles should occur in God's own world* [2, с. 23].
6. *Мама будуть журитися, де ти дівся* [1, с. 117]. *Your mother will be worried about where you've gone* [2, с. 70].
7. *Як перед очікуваними пологами — так перед очікуваною смертю* [1, с. 156]. *She was awaiting her death, as women expected childbirth* [2, с. 93].
8. *Добре, якби не вернувся ніколи* [1, с. 114]. *It would have been good if he were never to return* [2, с. 69].
9. *Навіть кухонне начиння винесла в літню кухню, де зазвичай готувалося їдло свиням* [1, с. 177]. *She even took out the kitchen utensils into the summer kitchen, where they usually cooked swill for the pigs* [2, с. 104].

10. *Гаврило сам пантрує двері із сіней у велику кімнату, де пішли спати молодий з молодю* [1, с. 93]. *Havrylo decided to keep watch over the door from the entrance hall to the guest-room, where the bride and groom had gone to bed* [2, с. 56].

У прикладі 1 спостерігаємо заміну складнопідрядного умовно-часового українського речення на складнопідрядне порівняльне англійське речення. Ця трансформація забезпечує передачу емоційної сили оригінального речення у перекладі. У прикладі 2 та 3 – синтаксичне уподібнення між українським і англійським реченнями, у перекладі використано подібні синтаксичні конструкції. У 4 прикладі бачимо переклад, який також заснований на синтаксичному уподібненні, трансформація допомагає зберегти структуру та семантику умовно-причинових синтаксичних відношень оригінального речення у перекладі. Речення 5 та 6 відтворені за рахунок синтаксичного уподібнення передано структуру і семантику речень. Крім того, у цих прикладах спостерігаються синкретичні відношення причиново-з'ясувально-об'єктні. 7 прикладі спостерігається заміна українського складнопідрядного речення на порівняльне речення в англійському перекладі, трансформація допомагає виразити тільки порівняння між двома ситуаціями, але там вже не є вираженими адвербіально-атрибутивні відношення. 8 приклад передає наслідково-з'ясувально-суб'єктні відношення, в англійському відповіднику наявні ті самі відношення зі збереженням структури, тому можемо зробити висновок, що перекладач теж обрав синтаксичне уподібнення. Так само бачимо синтаксичне уподібнення в 9 та 10 прикладі між українською і англійською версіями. Можна підкреслити те, що у більшості випадків задля збереження семантико-синтаксичних зв'язків та важливих структурних елементів у романі використана трансформація синтаксичного уподібнення, оскільки вона не тільки допомагає забезпечити точність, а й відтворює сенс оригінального тексту в перекладі.

Отже, у процесі перекладу синкретичних складнопідрядних речень з української англійською мовою виявлено використання двох видів трансформацій для їх відтворення. Зокрема, в 16,7% прикладів було здійснено заміну складнопідрядного умовно-часового речення та порівняльно-з'ясувально-

об'єктного на складнопідрядне порівняльне речення, що допомогло передати емоційну зміст оригіналу у перекладі. В інших прикладах, які становлять 83,3%, було застосовано синтаксичне уподібнення, коли перекладач використовував подібні синтаксичні конструкції. Загалом можна зробити висновок, що в більшості випадків використання трансформації синтаксичного уподібнення було обрано для забезпечення збереження семантико-синтаксичних зв'язків та важливих структурних елементів у романі.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПЕРЕКЛАДУ НЕЕЛЕМЕНТАРНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ.

Складнопідрядні неелементарні або багатокomпонентні речення є одним з важливих аспектів синтаксичної структури мови. Складнопідрядні неелементарні речення – це такі речення, які містять три та більше предикативні частини. У "Граматичі української мови" І. Вихованця виділено три класи неелементарних складнопідрядних речень: складнопідрядні речення з супідрядністю, складнопідрядні речення з послідовною підрядністю та складнопідрядні речення з супідрядністю і послідовною підрядністю. Ця класифікація дозволяє систематизувати та категоризувати різноманітні конструкції складнопідрядних багатокomпонентних речень в українській мові [5].

Вивчення неелементарних складнопідрядних речень є важливим кроком у розумінні синтаксичної структури мови та вдосконаленні навичок відтворення тексту. Дослідження перекладу цих конструкцій допомагає розкрити їх синтаксичні зв'язки та особливості функціонування в різних мовних системах.

3.1 Складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю.

Складнопідрядні неелементарні речення з однорідною супідрядністю – це такі конструкції, у яких підрядні частини залежать від опорного слова у головній частині підрядного речення або від усієї головної частини, і поєднуються з головною за допомогою сполучників чи сполучних слів. Головною ознакою є однотипність підрядних частин таких речень, адже сполучники і сполучні слова належать до одного семантико-функціонального ряду [5].

Для перекладу речень з однорідною супідрядністю перекладач у 66,7% випадків використав трансформацію синтаксичного уподібнення:

1. *Не знали німаки, що фронт був прорваний, що австрійські частини зайшли в тил русаків [1, с. 120]. *The Krauts didn't know that the front had been breached and that the Austrian units had also entered into the Russkies' rear [2, с. 72].**
2. *Раптово падає така тиша, що чути як булькає узвар у чиемусь горлі чи кукурікає півень надворі [1, с. 98]. *Suddenly complete silence would fall, so that one could hear fruit compote gurgling in a person's throat or a rooster crowing outside [2, с. 59].**

У 1 прикладі бачимо синтаксичне уподібнення, коли українське складнопідрядне речення з з'ясувальньо-об'єктним відношенням перетворюється на аналогічне речення англійською мовою з однорідною супідрядністю, де сполучники *що* перекладено англійськими аналогами *that*. У 2 прикладі також синтаксичне уподібнення між українським та англійським реченнями, перекладач зберігає структуру та синтаксичні зв'язки в неелементарному речення, сполучник *що* перекладено англійським *so that*. У всіх трьох прикладах фіксуємо процес адаптації українських речень до синтаксичних особливостей англійської мови, зберігаючи загальний сенс та синтаксичну структуру.

Модель 1: ГЧ, *що* ПЧ, *що* ПЧ – МС *that* SC *that* SC.

Модель 2: ГЧ, *що* ПЧ *чи* ПЧ – МС *so that* SC *or* SC.

Іншим видом трансформації є трансформація синтаксичних конструкцій, а саме перетворення складнопідрядного багатокomпонентного речення на просте речення з однорідними присудками, яка відбувалась у 33,3% випадків:

3. *Та вона би про себе подумала так само, якби побачила таке збоку і якби не знала правду [1, с. 105]. *She would have thought the same herself, had she seen everything as a bystander and not known the truth [2, с. 63].**

У прикладі 3 бачимо використання трансформації синтаксичної конструкції між українським та англійським реченнями. Українське складнопідрядне неелементарне умовне речення перетворюється на складнопідрядне елементарне умовне речення з однорідними присудками *had seen* та *had not known* та

інверсійним порядком слів. Це призводить до зміни синтаксичної структури, але зберігає загальну семантику та вираження умовності.

Отже, під час аналізу перекладу речень з однорідною супідрядністю було виявлено, що перекладач у більшості випадків (66,7%) використовував трансформацію синтаксичного уподібнення. Цей підхід полягає у збереженні загальної семантики та структури речення, але з певною адаптацією до синтаксичних особливостей англійської мови, кореляцією українських та англійських сполучників. У решті випадків (33,3%) використано трансформацію синтаксичних конструкцій, зокрема перетворення складнопідрядних багатокomпонентних речень на елементарні речення з однорідними присудками. Аналіз показав, що перекладач ефективно використовує різні трансформації синтаксичних конструкцій для адаптації українських речень англійською мовою. Ці трансформації дозволяють зберегти семантику, точність та зрозумілість інформації, що має важливе значення для читачів іншомовної версії та розуміння змісту повідомлюваної інформації в тексті.

3.2 Складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю.

Складнопідрядні неелементарні речення з неоднорідною супідрядністю – це такі конструкції, у яких підрядні частини залежать від різних опорних слів у головній частині неелементарного речення або залежать від усієї головної частини, але підрядні частини не є однотипними, тобто мають неоднакові семантико-синтаксичні відношення з головною. Ці речення було перекладено за допомогою синтаксичного уподібнення (50%) та комплексної синтаксичної трансформації (50%) [5].

1. *Подеколи ті, хто приходив коло Дмитрика посидіти, поговорити та тяжко позіхати наодинці, самі просили в Бога для нього смерті, як би просили здоров'я чи щастя [1, с. 22]. Occasionally, those, who came around to sit with Dmytryk, to chat to him and sigh deeply later on their own, begged the Lord to grant him death, as one would ask for good health or happiness [2, с. 15].*

2. *То нібито по смерті його тіло сходить сукровицею, як сходить кров'ю вбита звірина, й роздувається так, що в труні не поміщається [1, с. 40]. Or else that after he died, his body would ooze lymph, just as the wild game had bled blood, and that the body would become so bloated, it wouldn't fit into a coffin [2, с. 25].*
3. *Отож господарі, що стояли в черзі за різником напередодні зимового Миколая, Різдва, Великодня чи великих набутків (як то — весіль чи хрестин), для Стринади припасали соду, яку в цих горах називали поташем [1, с. 84]. And so the farmers who vied for the butcher's services in the days before the winter festivals of St Nicholas, Christmas, Easter or even before such great celebrations as weddings or christenings, kept handy for Strynada some soda, which people called "potash" in these mountains [2, с. 51].*
4. *Кажу, курвего, хто тебе пробив, бо тут тобі буде смерть! [1, с. 111] Tell me, you slut, who deprived you of your virginity, or I'll kill you right here and now! [2, с. 67]*
5. *І вояк, що йшов із розпростертими руками, нараз виструнчився й опустил руки вздовж тіла, ніби готувався за мить віддати Анні чи дітям честь [1, с. 167]. And the soldier, advancing with his arms spread apart, suddenly straightened and dropped his arms to his side, as if preparing to salute Anna and the children [2, с. 99].*
6. *Можливо, коли ви були підданими цісаря, закон не вимагав покари за образу того, хто служить державі [1, с. 69]. Perhaps when you were the Kaiser's subject that law did not demand punishment for insulting a servant of the state [2, с. 42].*

У прикладі 1 синтаксичне уподібнення – складнопідрядне багатоконпонентне речення з атрибутивною частиною зі сполучником *ті...хто* та порівняльною частиною зі сполучником *як*, перекладено аналогічними складнопідрядними констукціями: атрибутивною приєднаною аналітичних сполучників *those, who*, та порівняльною – *as*. У прикладі 2 підрядна порівняльна частина перекладена за допомогою синтаксичного уподібнення, тобто

паралельної конструкції, сполучники які приєднують цю частину – це *як – just as*. Підрядна прислівно-кореляційна частина з аналітичними сполучниками *так, що* перекладена за допомогою трансформації синтаксичного уподібнення з імпліцитним сполучником *that*, який приєднує підрядну частину до головної. Синтаксичне уподібнення використано і у 3 прикладі – складнопідрядне речення з неоднорідною супідрядністю та двома атрибутивними частинами перекладена за допомогою синтаксичного уподібнення. Перша підрядна приєднана до головної частини сполучником *що*, в англійському варіанті – *who*, а друга частина – сполучником *яку*, в перекладі – *which*.

Комплексна перекладацька трансформація застосована у прикладі 4, 5 та 6. Речення з двома підрядними частинами у 4 прикладі перекладено за допомогою синтаксичного уподібнення та трансформації синтаксичної конструкції. Перша підрядна, яка приєднана сполучником *хто*, в перекладі є аналогічною конструкцією зі сполучником *who*. Друга підрядна зі сполучником *бо* в оригіналі трансформується у сурядну частину зі сполучником *or*. У прикладі 5 атрибутивна підрядна українська частина *що йшов із розпростертими руками* перекладена трансформацією синтаксичної конструкції, адже у перекладі вона трансформована в відокремлену обставину виражену дієприслівниковим зворотом *advancing with his arms spread apart*. Інша порівняльна підрядна частина, яка приєднана сполучником *ніби* перекладена за допомогою синтаксичного уподібнення, в англійському варіанті використано аналітичну структуру зі сполучником *as if*. У прикладі 6 перекладач також скористався комплексною перекладацькою трансформацією, поєднання синтаксичного уподібнення та трансформації синтаксичної конструкції. Підрядна темпоральна частина, яка в оригіналі приєднана сполучником *коли*, в перекладі перетворена в паралельну конструкцію приєднану сполучником *when*. Інша підрядна займенниково-співвідносна субстанійна трансформована у поширену обставину.

Отже, складнопідрядні неелементарні речення з неоднорідною супідрядністю в українській мові були успішно перекладені за допомогою синтаксичного уподібнення та комплексної перекладацької трансформації. Перекладач використав різні стратегії для адаптації українських речень до

синтаксичних особливостей англійської мови, забезпечуючи збереження семантики та точності перекладу. Синтаксичне уподібнення та трансформація синтаксичних конструкцій дозволили досягти адекватності та точності у перекладі.

3.3 Складнопідрядні речення з послідовною підрядністю.

Складнопідрядні неелементарні речення з послідовною підрядністю – це багатокomпонентні складнопідрядні речення, де залежність побудована ланцюжком, тобто кожна наступна частина речення залежить від попередньої, а незалежною є тільки головна частина складнопідрядного речення [5]. Таких речень виявилось найбільше (35) серед неелементарних складнопідрядних речень. Для перекладу послідовної підрядності перекладач послуговувався такими видами трансформацій: синтаксичне уподібнення (60%), комплексна перекладацька трансформація (31,4%), а саме поєднання синтаксичного уподібнення та трансформація синтаксичної конструкції чи трансформації заміни, трансформація синтаксично конструкції (5,7%) та перестановка (2,9%).

1. *Але Павло з Доцькою були якісь такі потайні, що мамі залишалася лише глибока лють та безсловесний подив, коли рано-вранці син із невісткою бралися до роботи так гостро, ніби хотіли швидше докотити день до вечора, аби разом ускочити в гарячу нічку [1, с. 11]. However, Pavlo and Dotsia seemed to be so secretive, that the mother was left only with a profound anger and wordless astonishment when early in the morning her son and daughter-in-law took to work with such earnestness, as if they wanted to hurry the day toward evening, so that they could jump back into the steaming hot night together [2, с. 8].*
2. *Лиш тільки що не поглинає в себе, бо й земля, певно, жаліє Мариньчине серце, що знову тріскає зараз від радості й млости [1, с. 141]. Except that it didn't swallow her up, for the Earth too must have taken pity on Marynka's heart, which again burst at the seams with joy and languor [2, с. 84].*

3. *Чи хоче притулитися до батькових грудей, щоб наперед пожалів свою дитину, яка ще їй добре не зрозуміла, що за кілька днів має стати шлюбною жінкою?* [1, с. 87] *Or did she want to nestle up to her father's chest, so that he could console this child of his, who had not yet fully comprehended that in a few days she was to become a married woman* [1, с. 53].

Ми спостерігаємо використання синтаксичного уподібнення між українським оригіналом та англійським перекладом у прикладах 1, 2 та 3. У прикладі 1 ми бачимо, що перекладач використовує аналогічні структури, що передають семантико-синтаксичні відношення неелементарного речення з послідовною підрядністю: перша підрядна присубстантивно-атрибутивна зі сполучником *що* – *that*, наступна темпоральна зі сполучником *коли* – *when*, третя частина – компаративна з *ніби* – *as if*, та четверта частина фінальна – сполучник *аби* – *so that*. У прикладі 2 підрядні причинова з *бо* та атрибутивна з *що* перекладені англійською мовою аналогічними конструкціями зі сполучниками *for* та *which*. У 3 прикладі використано синтаксичне уподібнення для перекладу трьох підрядних частин: причинової (*щоб* – *so that*), атрибутивної (*яка* – *who*), з'ясувально об'єктної (*що* – *that*).

4. *Ти хочеш, щоб він тебе вбив, як прийде?* [1, с. 116] *You want him to kill you when he returns?* [2, с. 70]
5. *Оксентій дав Андрієві бика, тільну телицю і двоє чи троє овечих голів за те, щоби він договорився з кимсь, хто би потвердив у нотаря, що він — ваш тато* [1, с. 77]. *Oksentiy gave Andriy a bull, a pregnant heifer and two or three sheep to find someone who would come along to the notary's to confirm that he was their father* [2, с. 48].
6. *Ото їй злоститься потайки Василина на невістку мало не з першої днини, бо невістка має з Павлом те, що свекруха давно забула* [1, с. 12]. *And so Vasylyna had secretly resented her daughter-in-law almost from the very start for enjoying with Pavlo what she had long since forgotten* [2, с. 8].

Використання комплексної перекладацької трансформації, а саме поєднання трансформації синтаксичної конструкції та синтаксичного

уподібнення бачимо у прикладі 4, 5 та 6. У прикладі 4 перша підрядна частина з'ясувально-об'єктна зі сполучником *щоб* перекладена за допомогою її перетворення у складений дієслівний присудок *want to kill*, що певним чином спрощує речення в перекладі; друга темпоральна підрядна частина перекладена з використанням синтаксичного уподібнення збережені семантико-синтаксичні відношення часу (*як – when*). У прикладі 5 для перекладу займенниково-співвідносної підрядної частини речення *щоби він договорився з кимсь* перекладач використав її симпліфікацію, ця частина трансформована у складений дієслівний присудок у перекладі *gave to find*; інші підрядні частини перекладено за допомогою синтаксичного уподібнення: атрибутивна підрядна з кореляцією аналітичних сполучників *кимсь, хто – someone who*, з'ясувально-об'єктна підрядна частина з кореляцією сполучника *що – that*. У прикладі 6 у першій підрядній причиновій частині відбувається трансформація, адже в перекладі ми бачимо обставину *for enjoying* замість підрядної частини *бо невістка має з Павлом те*; у другій підрядній займенниково-співвідносній частині відбулось синтаксичне уподібнення, перекладач адаптував речення до граматики англійської мови та переклав цю частину з підрядним сполучником *what*.

7. *В селі з досвітку плентаються такі таздиньки, які тільки й чекають, щоб наперек перейти людині дорогу, коли в людини гризота* [1, с. 35].
From the crack of dawn such women dawdled about the village, just waiting for the opportunity to cross someone's path, because something was troubling them [2, с. 22].
8. *Так би й просидів Варварчук у жида до передрання, аж корчмарева жінка Фіра мусила силою виштурхувати за поріг учорашнього цісарського стрільця, аби нарешті показався на очі домашнім...*[1, с. 18] *Varvarchuk would have remained sitting like this in the Jew's place until dawn, had the innkeeper's wife Fira not forcibly pushed the former rifleman outside, so that he would finally show himself at home...*[1, с. 13]

У прикладі 7 та 8 у англійському варіанті підрядні неелементарні речення були перекладені за допомогою комплексної перекладацької трансформації,

тобто трансформації синтаксичної конструкції та заміни, а також заміни та синтаксичного уподібнення. У 7 прикладі підрядна частина *щоб наперек перейти людині дорогу* трансформована у відокремлену поширену обставину *just waiting for the opportunity to cross someone's path*; наступна темпоральна підрядна частина приєднана сполучником *коли* замінена на каузальну частину у перекладі з сполучником *because*. У 8 прикладі підрядна консекутивна частина, яка приєднана сполучником *аж*, у перекладі замінена на підрядну умовну частину третього типу з інверсійним порядком слів; у іншій підрядній фінальній частині використано синтаксичне уподібнення, тобто еквівалентна конструкція для передачі сенсу оригіналу, сполучники *аби* – *so that*.

9. *Треба, щоб було, як у людей...* [1, с. 75] *Everything had to look good and proper around the grave...*[2, с. 46]

10. *Вчить, щоб знала, як із Богом жартувати* [1, с. 146]. *He was teaching her not to interfere with Him* [2, с. 86].

11. *Або Мариньці не однаково, що ні дружечки, ні весільного батька не мали вони з Кирилом коло себе, коли зносило їм двом голови в Іванцевому сіні?!* [1, с. 142] *When both of them had lost their heads in Ivantsio's hay, hadn't it been all the same to Marynka whether there had been bridesmaids or a master-of-ceremonies at their side?!* [2, с. 84]

Приклад 9 та 10 показують, що можливо також скористатися тільки трансформацією синтаксичної конструкції, перетворенням неелементарного речення з послідовною підрядністю у просте речення. У прикладі 9 перекладач повністю трансформує речення – підрядні *щоб було* та *як у людей* в перекладі трансформовані у *had to look good* та *had to look proper around the grave*, що з свого боку змінює семантику речення у перекладі, адже перекладач додає інформацію задля того, щоб читачі іншомовної версії повністю зрозуміли сенс. У 10 прикладі неелементарне складнопідрядне речення перетворилось у просте. Одна з підрядних частин з'ясувально-об'єктна *щоб знала* не використовується в перекладі, бо читачам це можна зрозуміти з контексту, а інша з'ясувально-об'єктна *як із Богом жартувати* перекладена обставиною вираженою конструкцією *not + to + infinitive (not to interfere)*. У прикладі 11 використано

трансформацію перестановки – перекладач міняє місцями частини складнопідрядного неелементарного речення. Замість того, щоб, як в оригіналі, спочатку була головна частина, а потім підрядні, перекладач ставить на початок другу підрядну темпоральну з *When*, а потім вже йде головна частина з інвесійним порядком слів, до якої приєднана присубстантивно-атрибутивна частина з *whether*.

На підставі аналізу різних прикладів перекладу з української мови англійською складнопідрядних неелементарних речень з послідовною підрядністю можна зробити такий висновок: у процесі перекладу було використано різні види трансформацій, такі як синтаксичне уподібнення, комплексна перекладацька трансформація, трансформація синтаксичної конструкції та перестановка, які допомогли досягти точності відтворення семантики оригінального тексту. Синтаксичне уподібнення виявилось ефективним засобом перекладу, оскільки забезпечило відтворення семантико-синтаксичних відношень між різними частинами речення завдяки використанню аналогічних структур та сполучників, перекладач зміг правильно передати семантико-синтаксичні відношення між підрядними частинами українського речення в англійському перекладі. Крім того, було використано комплексну перекладацьку трансформацію, що охоплює поєднання різних видів трансформацій. Це дозволило знайти оптимальний спосіб перекладу складних структур, зберігаючи семантику та зрозумілість тексту. Трансформація синтаксичної конструкції та перестановка також виявилися корисними при перекладі. Вони дозволили адаптувати структуру речення до вимог граматики та синтаксичних правил англійської мови, зберігаючи сенс оригіналу.

3.4 Складнопідрядні речення з супідрядністю та послідовною підрядністю.

Складнопідрядні неелементарні речення з супідрядністю та послідовною підрядністю – це такі неелементарні складнопідрядні речення, залежні частини яких приєднані за допомогою і супідрядності, і послідовної підрядності, тобто комбінації двох попередніх видів [5]. Під час аналізу було виявлено, що у

перекладі складнопідрядних речень з послідовною підрядністю та супідрядністю було використано трансформацію синтаксичного уподібнення (100%). Ця трансформація дозволила перекладачу відтворити семантико-синтаксичні відношення між підрядними та головними частинами українських речень в англійському перекладі.

1. *І колись, як зможеш, перекажи Петруні, що за другу не вмер би, навіть, якби гриз зубами камінь [1, с. 27]. And if you can, one day, tell Petrunia that I wouldn't have died for another woman, even if I had gnawed rocks with my teeth [2, с. 17].*
2. *Він швидше би не послухав Кирила і його синів, аніж пішов би всупереч Мариньчиної волі, бо сам знає, що то є голос ізвідтам [1, с. 178]. He sooner would have disobeyed Kyrylo and his sons, rather than go against Marynka's advice, for he knew that her information came from the other side [2, с. 105].*

У прикладі 1 реченні застосовано синтаксичне уподібнення, що допомогло зберегти синтаксичні відношення та передати семантику оригінального тексту, підрядні частини перекладено паралельними конструкціями: *як зможеш* – *if you can*, *що за другу не вмер би* – *that I wouldn't have died for another woman*, *якби гриз зубами камінь* – *even if I had gnawed rocks with my teeth*. Під час перекладу речення з прикладу 2 використано також трансформацію синтаксичного уподібнення, яка дозволяє зберегти семантико-синтаксичні зв'язки між різними частинами речення. Синтаксичне уподібнення в цьому випадку допомогло передати послідовну підрядність та супідрядність українського речення, підрядні частини приєднані сполучниками *аніж*, *бо* та *що* за допомогою відповідних англійських конструкцій зі сполучниками *rather than*, *for* та *that*.

Отже, складнопідрядні неелементарні речення з супідрядністю та послідовною підрядністю української мови можуть бути успішно перекладені англійською мовою за допомогою трансформації синтаксичного уподібнення. Застосування відповідної трансформації дозволяє зберігати семантико-синтаксичні зв'язки між головними та залежними частинами речення.

ВИСНОВКИ

Художній переклад відіграє важливу роль у перекладацькій сфері, оскільки він має високу престижність і може мати значний культурний вплив. Успішний переклад художнього тексту вимагає зусиль перекладача, щоб врівноважити розрив розуміння оригінальної мови твору з боку іншомовного читача та уникнути ненавмисних змін, спрямованих на спрощення розуміння в перекладі.

Стратегії художнього перекладу на рівні граматичної будови тексту передбачають використання різних перекладацьких трансформацій, що впливають на формальні та семантичні складники оригінального тексту. Перекладацькі трансформації впливають на процес перекладу, змінюючи формальні та семантичні аспекти оригінального тексту. Використання різних трансформацій допомагає забезпечити еквівалентність та адекватність перекладу, зберегти культурні нюанси та поліпшити розуміння тексту для іншомовних читачів.

Важливою стратегією є використання різних видів синтаксичних трансформацій, які допомагають зберегти стиль автора та забезпечують правильну передачу інформації між різними синтаксичними формами мови та культурною традицією. Синтаксична перекладацька трансформація – це важливий елемент перекладу художньої літератури, який допомагає перекладачам передавати інформацію з однієї мови до іншої шляхом заміни синтаксичної конструкції одного типу на інший.

Для того аби зберегти синтаксичну структуру оригінального тексту, відтворивши її паралельними структурами у перекладі, використано синтаксичне уподібнення, яке було найпоширенішим видом трансформації як для елементарних, так і для неелементарних речень. Стратегія застосування трансформації синтаксичних конструкцій була на другому місці за поширеністю: перекладач перетворював складнопідрядні елементарні на неелементарні, на прості речення з додатками та обставинами, об'єднував або розділяв речення. Наступною є трансформація заміни типів синтаксичного зв'язку під час

перекладу. Її застосовано, еоли було складно знайти точний еквівалент або коли певна конструкція була нетиповою для англійської мови. Наймеш поширеною була перестановка, коли перекладач міняв місцями частини складнопідрядного речення задля забезпечення граматичної та стилістичної відповідності. Мета перестановки полягає в тому, щоб забезпечити граматичну та стилістичну природність перекладу.

Аналіз складнопідрядних речень свідчить про те, що вони мають важливе значення в синтаксичній організації тексту та передачі інформації. Завдяки цим реченням автор у романі виражає складні зв'язки та залежності між частинами тексту. Розуміння типів та структури складнопідрядних речень має важливе значення і для ефективного використання синтаксичних трансформацій під час їх перекладу. На підставі проведеного аналізу 256 підрядних речень, 206 елементарних складнопідрядних речень та 50 неелементарних складнопідрядних речень, можна окреслити певні тенденції щодо застосування синтаксичних трансформацій.

Для перекладу елементарних детермінантних складнопідрядних речень у 57,8% випадків перекладач використовував трансформацію синтаксичного уподібнення, у 25% випадків було використано трансформацію синтаксичної конструкції, а у 17,2% – синтаксичну заміну. Спостерігаємо загальну тенденцію до використання синтаксичного уподібнення та трансформації синтаксичної конструкції для перекладів складнопідрядних речень з темпоральною семантикою, для цих речень можна виокремити такі моделі: ГЧ, *коли* ПЧ – МС, *when* SC; ГЧ, *коли* ПЧ – МС, *while* SC (зі сміною семантики часу); *Поки* ПЧ, ГЧ – *By the time* SC, МС та ГЧ, *коли* ПЧ – Simple sentence with adverbial temporal modifier.

Можемо простежити певні моделі перекладу, які використовував перекладач для і для складнопідрядних кондиційних речень: *Як* ПЧ, *то* ГЧ – *if* SC, МС (*will+bare infinitive*); ГЧ, *якби* ПЧ – *if* SC, МС (*would+bare infinitive*); ГЧ, *якби* ПЧ – МС, SC (*had (not) + subject + verb*). Зважаючи на те, що в англійській мові є вид умовних речень, які мають різні типи, то для перекладу з української мови англійською можна використовувати речення першого, другого та третього

типів з прямим або інверсійним порядком слів, які дають можливість зберегти структуру і семантику оригіналу.

Для перекладу складнопідрядних речень з каузальною семантикою помічено, що як моделі використовують: ГЧ, *бо* ПЧ – МС, *because* SC; ГЧ, *бо* ПЧ – Compound sentence (Predicative clause (далі PC), *for* PC); ГЧ, *бо* ПЧ – Compound sentence (PC, *or* PC); ГЧ, *бо* ПЧ – Compound sentence (PC, *so* PC); ГЧ, *коли* ПЧ – Simple sentence with adverbial modifier, синтаксичні трансформації були застосовані з метою збереження причинової семантики та врахування сталого порядку слів в англійській мові.

Використання синтаксичного уподібнення, як єдиного виду трансформації, було використано з метою передачі концесивних речень, задля відтворення змісту оригінального речення у перекладі вжиті еквівалентні конструкції: ГЧ, *хай* ПЧ – МС, *even if* SC; ГЧ, *хоч* ПЧ – МС, *even if* SC; ГЧ, *хоч* ПЧ – МС, *even though* SC; ГЧ, *хоча* ПЧ – МС, *although* SC.

Під час перекладу складнопідрядних фінальних речень перекладач активно користався трансформацією заміни, поширене використання англійських конструкцій *to + infinitive* та *preposition + gerund* як моделей перекладу: ГЧ, *щоб* ПЧ – Simple sentence with adverbial modifier of purpose (*to + infinitive*); ГЧ, *щоб* ПЧ – Simple sentence with adverbial modifier of purpose (*preposition + gerund*); а також він використовував трансформацію синтаксичної конструкції: ГЧ, *щоб* ПЧ – МС, *in order to* SC; ГЧ, *аби* ПЧ – МС, *so* SC.

Переклад складнопідрядних речень з компаративною семантикою здебільшого позначений використанням синтаксичного уподібнення. Виокремлюємо такі моделі речень: ГЧ, *як* ПЧ – (optional linking word) МС, *just as* SC; ГЧ, *як* ПЧ – МС, *like* SC; ГЧ, *ніби* ПЧ – МС, *as if* SC.

Переклад супровідних складнопідрядних речень з української англійською можна виконати застосовуючи трансформацію синтаксичних конструкцій для збереження змісту та синтаксичне уподібнення для збереження синтаксичної структури речення: ГЧ, *чого* ПЧ – PC, PC; ГЧ, *чого* ПЧ – МС, *which* SC.

У процесі перекладу елементарних прислівних складнопідрядних речень перекладач у 66,5% випадків використовував трансформацію синтаксичного

уподібнення. Трансформація синтаксичної конструкції була застосована у 28,4% випадків, а синтаксична заміна була використана у 3,7% випадків, перестановка – у 0,7%, та взагалі пропущені неперекладені речення – у 0,7%. У випадку перекладу складнопідрядних речень з'ясувальньо-об'єктного типу, найпоширенішою трансформацією є синтаксичне уподібнення, можна виділити деякі моделі перекладу: ГЧ, *що* ПЧ – МС, *that* SC; ГЧ, *що* ПЧ – МС, SC; ГЧ, *що* ПЧ – МС, *what* SC. Іншими моделями перекладу цих речень за допомогою трансформації синтаксичних конструкцій є перетворення складнопідрядного речення на просте речення з додатком, використання обставини, вираженої дієприслівниковим зворотом, або перетворення елементарного складнопідрядного речення на просте: ГЧ, *як* ПЧ – МС, SC with direct object; ГЧ, *як* ПЧ – МС, *what* SC with adverbial modifier. Встановлено, що для перекладу власне-прислівних квалітативних та компаративно-об'єктних складнопідрядних речень ефективними є два типи синтаксичних трансформацій: синтаксичне уподібнення та заміна. Але обмежена кількість прикладів, не дала визначити характерні синтаксичні конструкції та моделі перекладу. Речення з присубстантивно-атрибутивною підрядною предикативною частиною перекладено з використанням синтаксичного уподібнення, трансформації синтаксичних конструкцій та заміни, моделі перекладу: ГЧ, *з якого/який/яка/яку* ПЧ – МС, *from whom/who/whose/which* SC; ГЧ, *що* ПЧ – Simple sentence with attribute.

Прислівно-кореляційні речення субстанційного типу можна перекладати за допомогою синтаксичного уподібнення, застосовувати аналітичні сполучники та паралельні структури, а також трансформацію синтаксичних конструкцій, трансформувати складнопідрядні у прості речення: ГЧ *тих, хто* ПЧ – МС *those, who* SC; ГЧ *так, що* ПЧ – МС *so, that* SC; ГЧ *то, що* ПЧ – МС, *what* SC; *Що* ПЧ, ГЧ – Simple sentence. Після аналізу перекладу адвербіальних речень та атрибутивних речень було встановлено, що можна використовувати певні конструкції: у випадку адвербіальних речень, ефективними є конструкції з використанням еквівалентних структур та аналітичних сполучників, для атрибутивних речень може застосовуватися перестановка, проте за браком

кількості речень не вдалось визначити конкретні моделі їх перекладу. Синтаксичним уподібненням та трансформацією синтаксичної конструкції перекладач послуговувався для перекладу адverbіально-атрибутивних складнопідрядних речень: ГЧ *так, як* ПЧ – МС, *as/as if* SC; ГЧ *тих, хто* ПЧ – Simple sentence. У дослідження перекладу прислівно-кореляційних речень несиметричної структури субстанційного типу, ми дійшли висновку, що найпоширенішим є синтаксичне уподібнення: ГЧ *до того, як* ПЧ – МС, *well before* SC; ГЧ *від того, про що* ПЧ – МС, *what* SC; ГЧ *за того, кому* ПЧ – МС *someone, who* SC. Крім того, ми також виявили, що у деяких випадках для перекладу субстанційних речень ефективним є застосування комплексної трансформації, яка поєднує заміну та трансформацію синтаксичної конструкції. Детальний аналіз атрибутивно-адverbіальних речень показує, що в перекладі перекладач послуговується певними моделями, зокрема синтаксичне уподібнення з сполучником *as if*, трансформації синтаксичних конструкцій, зокрема поєднання речень і перетворення їх на прості: ГЧ *так, ніби* ПЧ – МС, *as if* SC; ГЧ *так, ніби* ПЧ – (Implicit MC) *as if* SC; ГЧ *так, наче* ПЧ – МС (*It was*), *as if* SC; ГЧ *так, ніби* ПЧ – Simple sentence with adverbial modifier.

Під час перекладу синкретичних складнопідрядних речень перекладач використав два види трансформацій: заміну складнопідрядного речення, що мало умовно-часову функцію, на складнопідрядне порівняльне речення, синтаксичне уподібнення, коли перекладач використовував подібні синтаксичні конструкції.

Під час перекладу складнопідрядних неелементарних речень перекладач послуговувався такими трансформаціями: синтаксичне уподібнення – 56%, комплексна перекладацька трансформація – 32%, трансформація синтаксичної конструкції – 10%, перестановка – 2%. Аналіз речень з однорідною супідрядністю показав, що перекладач найчастіше використовував трансформацію синтаксичного уподібнення, менше трансформацію синтаксичних конструкцій, зокрема перетворення складнопідрядних багатокomпонентних речень на прості речення з однорідними присудками: ГЧ, *що* ПЧ, *що* ПЧ – МС *that SC that SC*; ГЧ, *що* ПЧ *чи* ПЧ – МС *so that SC or SC*.

Складнопідрядні неелементарні речення з неоднорідною супідрядністю перекладено шляхом застосування синтаксичного уподібнення та комплексної перекладацької трансформації. Переклад складнопідрядних неелементарних речень з послідовною підрядністю зроблено за допомогою синтаксичного уподібнення, комплексних перекладацьких трансформацій, трансформацій синтаксичних конструкцій та перестановки, а переклад речень із супідрядністю та послідовною підрядністю здійснено шляхом застосування трансформації синтаксичного уподібнення.

З метою досягнення кращого перекладу елементарних детермінантних складнопідрядних речень в художніх текстах можна рекомендувати застосовувати трансформації синтаксичного уподібнення, використовуючи відповідні моделі для типу речення. У випадках, коли трансформація синтаксичного уподібнення недостатньо ефективна, можна спробувати змінити синтаксичну конструкцію, перетворення складнопідрядного речення на просте, об'єднання двох сусідніх речень в одне, на неелементарне речення, на речення з безсполучниковим зв'язком або інші синтаксичні перетворення. У рідкісних випадках, коли інші трансформації не ефективні, допомагає заміна синтаксичної конструкції на іншу, яка краще передає семантику та структуру оригінального речення. Щодо використання різних трансформацій у перекладі елементарних прислівних складнопідрядних речень, то знову найбільше потрібно послуговуватись синтаксичним уподібненням, знаходячи паралельні конструкції та моделі перекладу. Менш ефективною, як інструмент перекладача, буде трансформація синтаксичної конструкції, перетворення складнопідрядного речення на просте речення з додатком або обставиною. Трансформаціями, які рідко використовують, є синтаксична заміна, перестановка, комплексна трансформація, зокрема для перекладу власне-прислівних квалітативних та компаративно-об'єктних складнопідрядних речень. Синтаксичне уподібнення та заміну можна застосовувати під час перекладу синкретичних складнопідрядних речень. Наприклад, якщо оригінальне речення має умовно-часові відношення, перекладач може використати складнопідрядне порівняльне речення. Щоб досягти більш точного та адекватного перекладу складнопідрядних

неелементарних речень з різними видами семантико-синтаксичних відношень між частинами речення, потрібно скористатися синтаксичне уподібненням, комплексною трансформацією, рідше трансформацією синтаксичних конструкцій та перестановкою, вибір певної трансформації буде залежати від типу підрядної частини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н. М., Сидоренко Ю. І. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності текстів. Миколаїв, 2012. С. 416–420.
2. Алексєєва І. О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови: навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2007. 328 с.
3. Бахударов Л. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва: Международные отношения, 1975. 240 с.
4. Бегма Ю. О. Комплексні перекладацькі трансформації в англо-українському художньому перекладі. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 2016. №4. С. 7–10.
5. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. К. : Либідь, 1993. 367 с.
6. Волченко О. Використання синтаксичних трансформацій для досягнення еквівалентності перекладу. Молодий вчений, 2017. № 4.1 (44.1). С. 89-93.
7. Волченко О., Нікішина В. Граматичні трансформації в англо-українському художньому перекладі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2015. Вип. 54. С. 252–254.
8. Глуцька М. С. Синтаксичні трансформації головних і другорядних членів речення в польській та українській мовах (на прикладі роману «Самотність у мережі» Я. Вишневського): кваліфікаційна робота магістра: 035 Філологія. Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2022. 89 с.
9. Гончаренко, Е. П. Кілька слів про художній переклад. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. № 10. 2014. С. 129 – 131.
10. Гордієнко Н. М. Поняття перекладацької еквівалентності як центральна проблема теорії художнього перекладу. Філологічні науки. Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2012. Т. 18. 104 с.
11. Грабович М. Ю. Особливості використання синтаксичних трансформацій в перекладі художніх творів. Проблеми лінгвістичної семантики: IV Міжнародна

науково-практична інтернет-конференція, 21 листопада 2019 року. Збірник матеріалів. Рівне : РДГУ, 2019. С. 211-213.

12. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. К. : Видавничий центр «Академія», 2010.

13. Журавель Т. В. Синтаксичні перекладацькі трансформації при перекладі питальних речень, 2014. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/18955>.

14. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікацій. Вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. № 19. Том 2. С. 148–150.

15. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретикоприкладний аспект. Brno : Masarykova univerzita, 2013. 225 с.

16. Зарицька В. Г. Синкретичні типи підрядності в системі складного речення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2005. 19 с.

17. Івашкова О., Крилова Т. Синтаксичні трансформації на рівні речення в англо-українському перекладі роману С. Моема «Theatre». С. 1-3.

18. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську: навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.

19. Караневич М. І. Прагматично зумовлені лексичні трансформації в англо-українському художньому перекладі. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч.* Кіровоградський державний університет КДПУ імені В. Винниченка, 2010. Вип. 89 (1). С. 176-181.

20. Ковальчук А. О. Використання синтаксичних трансформацій при перекладі складнопідрядних речень умови (на матеріалі роману «Буремний перевал» Емілі Бронте). *Littera scripta manet*, 2018. С. 34-39.

21. Козак Т. Б. Адекватність і еквівалентність перекладу. Наукові записки. Острог, Тернопіль, 2012. №25. С. 56–57.

22. Козак Т. Б. Особливості художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна», № 51, 2015. С. 221–223.

23. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва: Высш. шк., 1990. 253 с.
24. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. К.: Наукова думка: 2003. 285 с.
25. Костенко А. Художній переклад як взаємодія літературних спадщин: особливості синтаксичних трансформацій при перекладі фразеологізмів, 2022. С. 1–3.
26. Латышев Л. К. Курс перевода: эквивалентность перевода и этапы его достижения. М. : Просвещение, 1980. 160 с.
27. Левицкая Т. Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 263 с.
28. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2019. № 43. Том 4. С.72–35.
29. Логовінова С., Лопата І. Лінгвокультурні проблеми художнього перекладу на прикладі синтаксичних трансформацій. *Наукові записки*, 2009. № 81 (4). С. 285–289.
30. Лощенова І. Ф., Нікішина В. В. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Філологічні науки, 2014. Книга 3. С. 102–105.
31. Михайленко О. О. Перекладацька трансформація як категорія перекладу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* : електрон. версія журн, 2009. № 13. С. 129–134. URL : <https://www.academia.edu/download/32528827/implicitness.pdf#page=130>.
32. Михайленко О. О. Синтаксичні трансформації у перекладі наукової статті. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. *Мовні і концептуальні картини світу*, 2020. Випуск 1 (67). С. 68-80. URL : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/univ/mikks/mikks_2020_67.pdf#page=68.

33. Ніколаєва Т. Особливості художнього перекладу з української на англійську мову. Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія». Дрогобич, 2018. Вип. 42. С. 119–126.
34. Ніконова В. Г. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2018.
35. Ожоган В. М. Синкретизм складнопідрядних речень займенниковоспіввідносного типу симетричної структури. *Мова : класичне – модерне – постмодерне*: зб. наук. праць Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія» / відп. ред. В. Ожоган. Київ : Дух і літера, 2017. Вип.3. С. 209–218.
36. Ожоган В. М. Синтаксис складнопідрядного елементарного речення. Кіровоград: ЛОВ, 2006. 123 с.
37. Остапенко С. Use of grammatical transformations in Ukrainian translations of the novel «Jane Eyre» by Charlotte Bronte. *Лінгвістичні студії*, 2021. С.165–174.
38. Рецкер Я.И. Пособие по переводу с английского языка на русский язык. М. : Просвещение, 1982. 104 с.
39. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика: очерки лингв. теории пер. М. : Междунар. отношения, 1974. 216 с.
40. Романюга Н. В. Відтворення метафоричної образності при перекладі української прози англійською мовою. Вісник Житомирськ. держ. ун-ту імені Івана Франка. 2008. С. 217–220.
41. Саманьего Д-М. А , Сітко А. В. Синтаксичні особливості перекладу творів художньої літератури. *Методологія та історіографія мовознавства*. Слов'янськ: ДДПУ, 2018. С. 87–92.
42. Сіняговська І.Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці. Філологія*. No 209. Т. 221. С. 89–93.
43. Ткаченко О. О. Синтаксичні трансформації на рівні речення при перекладі з англійської мови українською (на матеріалі роману Ніла Геймана «Кораліна»), 2017. С. 194-195.
44. Уманець А.В. Lexical Translation Transformations. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

- Філологічні науки. 2015. Вип. 39. С. 262–265. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npkpnu_fil_2015_39_62.pdf.
45. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення з ознаками різних типів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна, 2014. Вип. 50. С. 37–41.
46. Цатурова, И. А., Каширина, Н. А. Переводческий анализ текста. СПб : Союз, 2008. 296 с.
47. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. Наукові записки Ніжинського держ. пед. ун-ту. 2013. № 1. С. 164–168.
48. Шитик Л. Формально-значеннєвий синкретизм об'єктно-обставинних складнопідрядних речень. Харків, 2015. 355 с.
49. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : Підручник. Київ: ВЦ "Академія", 2004. 408 с.
50. Biber, Douglas, Susan Conrad & Geoffrey Leech. 2002. Longman student grammar of spoken and written English. Harlow, UK: Longman.
51. Hermans T. Literary Translation. A Companion to Translation Studies. Clevedon : Multilingual Matters, 2007. P. 77–91.
52. Jordan C. Definition of translation, translation strategy, translation procedure, translation method, translation technique, translation transformation, 2021. URL : https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Obikhod/publication/349724623_APPLICATION_OF_THE_TRIANGULATED_CATEGORY_TO_THE_EXPLANATION_OF_FULLY-CHARM_TETRAQUARK_MASS/links/603e962ea6fdcc9c780c673d/APPLICATION-OF-THE-TRIANGULATED-CATEGORY-TO-THE-EXPLANATION-OF-FULLY-CHARM-TETRAQUARK-MASS.pdf#page=474.
53. Jones F. R. Literary translation. Routledge encyclopedia of translation studies, 2019. P. 294–299

54. Kazakova T. A. Strategies of Literary Translation. Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. Vol. 8(12), 2015. P. 2842–2847.
55. Kobyakova I., Mishchenko A. Grammatical aspects of translation. *Філологічні трактати*, 2018. Том 10. № 2. С. 60–66.
56. Koster C. Comparative approaches to translation. Handbook of translation studies / ed. by Yves Gambier, Luc van Doorslaer. Amsterdam – Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2011. P. 21–26.
57. Miller J. An introduction to English syntax. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press, 2002.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ.

1. Матіос М. Майже ніколи не навпаки. Сімейна сага в новелах. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2022, вид. 3-тє. 192 с.
2. Matios M. Hardly ever otherwise. Trans. from Ukrainian by Y. Tkacz. United Kingdom : Glagoslav Publications Ltd, 2012. 111 p.
URL: <https://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=zzqsDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT3&dq=Hardly+ever+otherwise&ots=N2bBItGPF1&sig=c27GG9XciDZDCPw1xG3wN-qVDrA>.

АНОТАЦІЯ

магістерської роботи

Тема: «СИНТАКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ АНГЛІЙСЬКОЮ».

Автор: Олексієнко Карина Олександрівна.

Науковий керівник: Кобченко Наталя Віталіївна, доктор філологічних наук, доцент.

Захищена «___» _____ 2023 р.

Короткий зміст роботи

Дослідження присвячено з'ясуванню синтаксичних трансформацій під час перекладу складнопідрядних речень з української мови англійською. Проаналізовано синтаксичні трансформації СПР на матеріалі роману М. Матіос «Майже ніколи не навпаки», їх переваги та недоліки, а також визначено випадки, коли застосування певної трансформації є найбільш доцільним. Виокремлено моделі перекладу деяких типів складнопідрядних речень. Дослідження розширює розуміння процесу перекладу та синтаксичних особливостей СПР у художній літературі. Отримані результати дослідження мають практичне значення для перекладачів та лінгвістів, які займаються перекладом художньої літератури.

Ключові слова: художній переклад, адекватність перекладу, перекладацька трансформація, синтаксична трансформація, синтаксичне уподібнення, заміна, перестановка, трансформація синтаксичної конструкції, складнопідрядне речення, складнопідрядна конструкція.